

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ РУМУНІЇ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:
здобувача 2 курсу, 620 групи
Туняк Габрієла-Анастасія Іванівна

Науковий керівник:
д. геогр. н., проф.
Кілінська Клавдія Йосипівна

До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2023 р.
Зав. кафедрою _____ д. геогр. наук, доц. Король О. Д.

Чернівці - 2023

АНОТАЦІЯ

Туняк Габрієла-Анастасія Іванівна. «Туристичні ресурси Румунії». Дипломна робота освітнього рівня – магістр. Спеціальність – 242 Туризм. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – Чернівці – 2023.

У першому розділі магістерської роботи проаналізовано туристичні ресурси та їх властивості, а також проведені методи дослідження.

Другий розділ складається з характеристики історії становлення туризму, сучасного стану та управління розвитку туризмом в країні.

У третьому розділі охарактеризовано природні та історико-культурні туристичні ресурси Румунії.

Четвертий розділ присвячений основним проблемам та перспективам розвитку туризму в Румунії.

Таким чином на основі вивчення туристичних ресурсів Румунії було встановлено їх природні, історико-культурні та інфраструктурні особливості, виявлені окремі історичні аспекти освоєння туристичних ресурсів країни, проаналізовані сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму Румунії.

Ключові слова: туризм, туристичні ресурси, природні ресурси, історико-культурні ресурси.

ABSTRACT

Tunyak Gabriela-Anastasia Ivanovna. "Tourist resources of Romania". Thesis of the educational level - master's degree. Specialty - 242 Tourism. - Chernivtsi National University named after Yury Fedkovich. - Chernivtsi - 2023.

In the first chapter of the master's thesis, tourist resources and their properties are analyzed, as well as research methods.

The second section consists of a description of the history of the formation of tourism, the current state and management of the development of tourism in the country.

The third chapter describes the natural and historical and cultural tourism resources of Romania.

The fourth chapter is devoted to the main problems and prospects of the development of tourism in Romania.

Thus, on the basis of the study of the tourist resources of Romania, their natural, historical, cultural and infrastructural features were established, certain historical aspects of the development of the country's tourist resources were identified, the current state, problems and prospects for the development of tourism in Romania were analyzed.

Keywords: tourism, tourist resources, natural resources, historical and cultural resources.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей , результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Г.-А. І. Туняк

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ	7
1.1. Туристичні ресурси території	7
1.2. Властивості туристичних ресурсів	10
1.3. Методи дослідження	12
РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОСВОЄННЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ	16
2.1. Еволюція розвитку туризму в Румунії	16
2.2. Сучасний стан туризму в країні	25
2.3. Управління розвитком туризму в Румунії	36
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ У ФОРМУВАННІ ТУРИСТИЧНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ РУМУНІЇ	40
3.1 Природні туристичні ресурси Румунії	40
3.2. Історико-культурні ресурси Румунії	49
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ РУМУНІЇ	59
4.1. Основні проблеми та перспективи розвитку туризму в Румунії	59
4.2. Розробка екскурсійного туру по країні	76
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТОК А	93

ВСТУП

Розвитку рекреації та туризму на сучасному етапі приділяється значна увага, туристична галузь Румунії є одним із пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку країни.

Саме завдяки туристичним ресурсам може функціонувати вся індустрія туризму, що робить особливо актуальним вивчення природи цієї економічної категорії, дає змогу сформулювати принципи її ефективного використання крізь призму відповідальної туристичної політики, яка враховує необхідність збереження навколишнього природного середовища, культурно-історичної спадщини, урізноманітнення робочих місць. Важливість визначення туристичних ресурсів країни та їх взаємозв'язків, а також ступеня впливу на ефективність туристичної діяльності в цілому зумовлена ще й тим, що на основі наданої інформації можливо подальше підвищення ефективності його використання, виявлення резервів розвитку та розробка комплексних програм розвитку туризму.

Розвиток туризму будь-якої території має складну ієрархію та включає багато різноманітних елементів із великою кількістю складових, аналіз сутності та специфіки кожного з яких та взаємозв'язків між ними є надзвичайно важливим і дозволяє найбільш повну та точну не тільки кількісну, а й якісну оцінку функціонування та використання туристичних ресурсів. Крім того, саме детальний аналіз характеру компонентного складу туристичних ресурсів дасть змогу визначити найбільш ефективні шляхи його використання та запропонувати механізм підвищення ефективності його використання.

Для Румунії туризм грає достатньо велику роль. Країна володіє потужними туристичними ресурсами – в наявності є й природні, і культурно-пізнавальні, і інфраструктурні туристичні ресурси. За умови їхнього грамотного використання туризм може принести великий прибуток державі та бізнесу.

Метою даного дослідження є аналіз розвитку туризму в Румунії.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

- вивчити туристичні ресурси території;
- виділити властивості туристичних ресурсів території;
- визначити методи дослідження;
- виділити історичні аспекти освоєння туристичних ресурсів країни;
- проаналізувати сучасний стан розвитку туризму Румунії;
- проаналізувати природні туристичні ресурси Румунії;
- проаналізувати історико-культурні ресурси Румунії;
- виділити основні проблеми та перспективи розвитку туризму в Румунії.

Об'єкт дослідження – туристичні ресурси Румунії.

Предмет дослідження – особливості розвитку туризму в Румунії.

Методи дослідження: методи наукового аналізу та синтезу (обробка вихідних даних та побудова загальних висновків), дедукції (формування висновків про елементи), порівняльного аналізу, картографічний, статистичний.

Робота складається з вступу, 4 розділів, 10 підрозділів, висновків, списку джерел та додатків. Написана на 95 сторінках, вміщує 15 таблиць, 6 рисунків. Список літератури включає 59 джерел.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ

1.1. Туристичні ресурси території

Туризм як галузь економіки має яскраво виражену спрямованість на використання природних і культурно-історичних ресурсів. Це проявляється в тому, що він :

- зумовлює міграцію людей до місць концентрації туристичних ресурсів;
- залучає до господарського обігу раніше не використовувані природні і культурні комплекси та їх елементи;
- забезпечує комплексне використання природних і культурно-історичних ресурсів;
- з огляду на багатоцільове природокористування висуває дуже різноманітні вимоги до природних комплексів;
- вдало поєднується з іншими видами природокористування – сільським і лісовим господарством, рибальством, видобувною промисловістю, висуваючи при цьому вимоги до природних комплексів щодо привабливості, комфортності, різноманітності та доступності;
- впливає на природу і культуру через споживача – туриста;
- характеризується інтересом до регулювання антропогенного впливу на природні та культурні комплекси;
- як галузь економіки економічно ефективний: праця працівників туризму спрямована не на природу і культуру, а безпосередньо на людину, на відновлення її фізичних, психічних та інтелектуальних сил [2, с.19].

Раніше туризм розглядався як вид відпочинку, один із видів активного відпочинку. Тому поняття «туристичні ресурси» часто ототожнювали з поняттям «рекреаційні ресурси» – сукупністю компонентів природи, соціально-економічних умов і культурних цінностей, які виступають умовами задоволення рекреаційних потреб людини».

Великий енциклопедичний словник визначає термін «ресурс» як кількісно вимірювану можливість виконання будь-якої діяльності людини чи людей; умови, що дозволяють за допомогою певних перетворень отримати бажаний результат [9, с.35].

Як видно з таблиці 1.1, багатогранне поняття «туристські ресурси» визначається науковими підходами (еколого-економічними, функціональними, територіальними), з позицій яких це поняття можна розглянути.

Таблиця 1.1

Характеристика підходів до визначення поняття «туристські ресурси»
згідно з науковими підходами

Автор	Зміст	Характеристики
Еколого-економічний підхід		
І. Олійник , О. Степаненко	Сукупність природних та рукотворних об'єктів, що мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту.	Набір об'єктів, придатних для створення туристичних продуктів.
С. Кузик	Об'єкти та явища природного та антропогенного походження, які використовуються або можуть бути використані для туристської діяльності.	Предмети та явища, що використовуються в туристичній діяльності
І. Школа	Сукупність природних та рукотворних об'єктів, придатних для виробництва туристичного продукту.	Об'єкти, придатні для виробництва туристичної продукції
О. Любіцева	Об'єкти природи, історії, культури, поточні події, явища, які можуть бути використані в процесі створення та реалізації туристського продукту, будучи мотиваційною основою його вибору, наприклад, за типом, сезоном тощо.	Об'єкти та явища, що є мотиваційною основою створення туристичного продукту.
Функціональний підхід		
М.Мальська , Н. Антонюк , М. Ганич	Специфічні властивості природного середовища, а також їх поєднання, прояви людської діяльності, природних,	Властивості природного середовища, прояви людської діяльності тощо, які становлять інтерес для туристів.

Продовження таблиці 1.1

І. Смаль	Сукупність природних і соціокультурних комплексів та його елементів, сприяють задоволенню фізіологічних і соціальних потреб людини, відновленню її працездатності та які за сучасної та перспективної структури рекреаційних потреб і техніко-економічних можливостей, використовуються для прямого та непрямого споживання та виробництва туристського продукту.	Сукупність комплексів та його елементів, сприяють задоволенню фізіологічних і соціальних потреб людини.
Територіальний підхід		
М. Труассі	Сукупність природних, техногенних та «додаткових» ресурсів для послуг, що охоплюють інфраструктуру району та всі підприємства з прийому та обслуговування туристів.	Набір ресурсів, що покривають інфраструктуру району
М. Чабб , Х. Чабб	Сукупність туристських потреб, змінених людиною стосовно довкілля внаслідок освоєння території.	Сукупність туристських потреб, змінених людиною
М. Борушак	Території та акваторії, маршрути та парки, ландшафти та природно-кліматичні зони	Поєднання територіальних складових туризму
Закон України «Про туризм»	Туристичними ресурсами України є пропонувані або такі, що можуть пропонуватися, туристичні пропозиції на основі та з використанням об'єктів державної, комунальної чи приватної власності	Поєднання територіальних складових туризму

Розглянувши три основних підходи до трактування значення даного поняття та враховуючи специфіку сфери туризму, на основі виділення визначальних характеристик туристських ресурсів, ми пропонуємо такі висновки.

По-перше, як правило, туристичні ресурси визначають формування туристичної діяльності у регіоні. Динамічний розвиток туризму вимагає як природних, так і антропогенних, а також інфраструктурних ресурсів, тобто навіть за досить привабливих властивостей суто туристичних ресурсів (унікальних природних чи історико-культурних об'єктів), без наявності

комунікацій, шляхів сполучення, транспортної доступності. і т. д., туристична діяльність широкого кола споживачів турпродукту неможлива.

По-друге, визначення поняття «туристські ресурси» необхідно науково обґрунтувати просторове поєднання туристських ресурсів, і навіть допоміжних і додаткових ресурсів, оскільки особливість туризму у тому, що ця сфера не так пов'язані з виробництвом. продукції для пересування людей (для задоволення духовних потреб туристів, сприяння відновленню та розвитку їх фізичних сил).

По-третє, саме наявність і територіальна локалізація суто туристських ресурсів, насамперед природних та культурно-історичних, дозволяють характеризувати їх як реалізуючі, локалізуючі фактори, територіальна диференціація яких визначає спеціалізацію діяльності та туризму. Тобто природні властивості певної території, які визначаються її географічним розташуванням та фізико-географічними характеристиками і являють собою, по суті, природні блага (кліматичні, ландшафтні тощо), які як об'єктивні фактори мотиваційної привабливості створюють передумови для розвитку туристичної діяльності; культурна спадщина – об'єкти матеріальної та духовної культури, історично зафіксовані на цій території.

1.2. Властивості туристичних ресурсів

До основних властивостей туристичних ресурсів належать:

- привабливість;
- доступність;
- ступінь обізнаності про них;
- атрактивна значущість;
- ландшафтні, екологічні та соціально-демографічні характеристики;
- потенційний запас, потужність;
- способи використання [4, с.180].

Туризм ґрунтується на цілеспрямованому та розумному використанні туристичних ресурсів, сутністю якого є об'єкти туристичного інтересу,

потенційно здатні задовольнити потреби людей, що виникають у процесі туристичної діяльності. Там, де немає туристичних ресурсів, не може бути туризму в принципі. Окремі туристичні ресурси передбачають лише туризм в обмежених масштабах, оскільки в цьому випадку відвідування об'єктів туристичного інтересу може бути пов'язане з небезпекою для життя людини, або цей інтерес має за деякими показниками короткочасний ресурс, найчастіше тимчасовий.

Туристичні ресурси створюють можливість розширення виробництва туристичного продукту, що визначається активами, резервами, внутрішніми резервами туристичної організації, а також природними і соціальними умовами: сукупністю природних, оздоровчих, культурних та інших ресурсів, здатних задовольнити різноманітні запити та потреби туристів. Туристичні ресурси доступні для ознайомлення та користування незалежно від форм власності, якщо немає обмежень, встановлених законодавством [27, с.83].

Вони кількісно обмежені і якісно диференційовані, тому виступають як економічне благо, товар, що потребує значних витрат для відтворення. В економічному плані це фактори виробництва туристичного продукту, оскільки їх диференціація породжує відмінності в результатах господарського використання.

Туристичні ресурси є національним надбанням. Проте деякі з них, які мають особливе значення, віднесені до об'єктів і пам'яток світового значення. Такий список створюється та щорічно оновлюється ЮНЕСКО. Усі пам'ятки культури та природні об'єкти знаходяться під охороною держави/ Кошти ООН також виділяються на утримання та збереження пам'яток і об'єктів світового значення.

Туристичні ресурси мають низку загальних властивостей. По-перше, вони історичні, тобто можуть змінюватися в міру зростання туристичних потреб, технічних, економічних і соціальних можливостей. Наприклад, туристичними ресурсами (об'єктами туристичного показу) стають болота, промислові підприємства, старі машини, обладнання тощо. По-друге, вони територіальні,

тобто займають значні території; рекреація як соціально-економічне явище вже зараз потребує територій, майже рівних тим, які використовуються сільським і лісовим господарством. По-третє, вони виконують організуючу роль, сприяючи формуванню особливих туристичних дестинацій, районів і зон з певною спеціалізацією, комплексу туристичних підприємств і системи туристичних маршрутів [27, с.84].

Специфічними властивостями туристичних ресурсів є цілісність, динамічність, місткість, надійність, привабливість, стійкість тощо.

1.3. Методи дослідження

Під час дослідження туристичних ресурсів Румунії використано декілька методів дослідження – загальнонаукові, універсальні для будь-яких наукових досліджень; міждисциплінарні, затребувані комплексом неспоріднених наук і спеціальні, застосовні в суміжних науках (наприклад, науках про Землю) (див. табл. 1.2) [8, с.166].

Таблиця 1.2

Класифікація методів дослідження туристично-рекреаційних ресурсів

Методи	Теоретичні	Емпіричні
Загальнонаукові	– аналіз і синтез – системний аналіз – дедукція та індукція	– історичний – описовий – порівняльний
Міждисциплінарні	– структурування даних (класифікація та типологія) – прогнозування	– методи економічної оцінки (балансовий, прибутковий, витратний та ін.) – математичні та статистичні (кореляційний, регресійний, кластерний аналіз тощо) – соціологічні (опитування (анкетування, інтерв'ювання), метод експертних оцінок та ін.) – картографічний
Спеціальні	– метод структурно-системний	– методи польових досліджень – географічний моніторинг – геоінформаційні

Як і в традиційній географії, основним методом вивчення туристично-рекреаційних ресурсів залишається описовий метод, який являє собою систему процедур збору, первинного аналізу та представлення інформації. Його головна перевага – простота і універсальність використання. Опис є основою для рекреаційних досліджень, оскільки вся комплексна характеристика ресурсів туристичних регіонів є не що інше, як результат опису, підкріплений оцінними діями [31, с.239]. Описи можуть бути комплексними і тематичними, наприклад опис культурно-історичних пам'яток або соціально-економічних умов місцевості.

Іншим найбільш вживаним методом емпіричного дослідження туристично-рекреаційних ресурсів є порівняльний метод. Порівняльний метод використовується як при прикладному туристичному вивченні території, так і як базовий (вихідний) метод для узагальнення, класифікації, типології, оцінки та прогнозування в теоретичних рекреаційних дослідженнях.

Для вивчення складних просторових структур доцільно використовувати історичний (історико-географічний) метод, який застосовують там, де предметом дослідження є історія об'єкта. Історичний метод дозволяє ретроспективно розглянути виникнення, становлення і розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків, закономірностей і протиріч. При цьому важливим є аналіз великої кількості різномірних джерел, що допомагає виявити об'єктивні закономірності формування того чи іншого процесу чи явища.

Картографічний метод передбачає використання туристами-практиками, науковцями та студентами карт як найважливішого, а іноді й єдиного джерела інформації про туристсько-рекреаційні ресурси досліджуваного та оцінюваного регіону. У теоретичному аспекті картографічний метод в основному використовується для аналізу структури досліджуваних явищ, що в деяких випадках призвело до виявлення географічних закономірностей, наприклад, визначення туристичних зон і поясів. Для прикладних цілей карти є основним засобом вирішення всього комплексу завдань, які постають перед туристом у

процесі планування та здійснення подорожі: розрахунок оптимального маршруту та необхідного часу, вибір транспортних засобів, місць проживання тощо.

При вивченні туристично-рекреаційних ресурсів все ширше використовуються комплексні аналітико-статистичні методи, за допомогою яких можна: дати кількісну характеристику досліджуваним явищам; аналізувати природні та соціально-економічні фактори диференціації території; виявляти статистичні зв'язки між об'єктами та явищами; досліджувати динаміку туристичних систем на різних історичних етапах їх розвитку; розробити узагальнюючі показники функціонування територіальних туристсько-рекреаційних систем та основні підходи до їх класифікації та типології; визначати просторові та часові закономірності; науково обґрунтовувати варіанти розвитку туризму тощо.

Балансовий метод, який прийшов в географію з економіки, також є одним з різновидів кількісних методів і являє собою сукупність математичних прийомів, що дозволяють досліджувати процеси функціонування і розвитку складних туристичних систем. Цей метод базується на кількісному порівнянні взаємопов'язаних показників соціально-економічної та туристичної діяльності, насамперед виробництва та споживання.

Особливої уваги заслуговує метод моделювання, та інші методи.

Алгоритм дослідження наведено в таблиці 1.3

Таблиця 1.3.

Алгоритм дослідження

№	Дослідження
1	Об'єкт: туристичні ресурси Румунії
2	Предмет: особливості розвитку туризму в Румунії Розділи: 1. Теоретичні основи дослідження туристичних ресурсів країни 2. Історичні аспекти освоєння туристичних ресурсів країни 3. Роль туристичних ресурсів у формуванні туристичної пропозиції Румунії 4. Проблеми та перспективи розвитку туризму Румунії
3	Методика: методи наукового аналізу та синтезу (обробка вихідних даних та побудова загальних висновків), дедукції (формування висновків про елементи), порівняльного аналізу, картографічний, статистичний.
4	Видова структура туристичних ресурсів: 1. Природні туристичні ресурси Румунії 2. Історико-культурні ресурси Румунії
5	Висновки

Всі перераховані вище методи дослідження різною мірою використовуються в сучасних наукових роботах з рекреаційної географії, туризмознавства, країнознавства, тощо.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОСВОЄННЯ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ КРАЇНИ

2.1. Еволюція розвитку туризму в Румунії

Туристична діяльність на території Румунії велася достатньо давно, але перші організації, метою яких було заохочення подорожей, з'явилися в другій половині XIX століття: Румунське географічне товариство (1875), Товариство Карпат-Синая (1895) тощо. А у 1925 році був створений Румунський клуб Тюрінга, який підтримував зв'язки з подібними товариствами за кордоном, будучи представником Румунії на європейському рівні. Паралельно з цим функціонували й інші туристичні товариства, до сфери діяльності яких входила як організація екскурсій, так і прокладка маршрутів, будівництво туристського спорядження тощо [50].

Першою державною службою, що спеціалізувалась на туризмі, було Національне управління туризму, засноване в 1926 році при Міністерстві охорони здоров'я, метою якого була координація діяльності курортів. Починається інституціоналізація туризму

У 1933 році управління вже під назвою Ради з туризму стає органом з незалежною діяльністю. Серед цілей – залучення іноземних відвідувачів.

Перший закон про туризм був прийнятий у 1936 році, Закон про організацію туризму, який встановлює місце Ради поряд з Міністерством внутрішніх справ та його роль в організації та розвитку туризму.

У 1948 році, разом з глибокими перетвореннями румунського суспільства, всі туристичні об'єкти були націоналізовані та передані у власність Центральної ради профспілок, а туристичні товариства були ліквідовані. Координуюча роль у діяльності туризму потрапляє до Центральної комісії профспілок через Управління туризму і екскурсій та пізніше через Бальнеокліматичну комісію та Спортивно-туристську комісію. З 1959 року координацію туристичної діяльності взяло на себе Національне бюро з туризму

У 1948 році «Карпатське національне бюро туризму» (НТБ «Карпати») було створено як державне підприємство, підпорядковане Міністерству зовнішньої торгівлі, з завданням організації та керівництва внутрішнім і особливо міжнародним туристичним рухом, з чітким наміром підтвердження туристичного покликання Румунії на міжнародному рівні [53].

Для туристичної діяльності в країні були організовані туристичні агентства всередині країни та за кордоном, для міжнародного туризму. Як матеріальну базу Управлінню було призначено у столиці та на узбережжі – кілька закладів розміщення та харчування, які б обслуговували іноземних туристів, кількість яких зростала внаслідок пропагандистських заходів за кордоном та обслуговування найкращих в країні. Положеннями плану було забезпечено необхідні кошти для закупівлі відповідних транспортних засобів – автобусів, мікроавтобусів, легкових автомобілів, а також найбільш різноманітних і привабливих засобів відпочинку. Передбачено кошти та вжито заходів для початку розвитку та диверсифікації матеріально-технічної бази: готелів, мотелів, котеджів, кемпінгів, пунктів харчування тощо, спрямованих на забезпечення максимально повного обслуговування. Одночасно з активністю проходило стимулювання внутрішніх туристичних акцій – організованих і групових відпусток, рекреаційних, освітніх поїздок і т.д., направлення на лікування. Починаючи з 1950-1951 років, іноземні туристи почали прибувати організованими групами – особливо з сусідніх країн – з Чехословаччини, Угорщини, Польщі, СРСР, а також із Західної Європи, Німеччини, Франції, Австрії та ін.

У лютому 1967 р. рішенням уряду було створено "Національне туристичне бюро" (НТБ) – як самостійну державну організацію, підпорядковану безпосередньо Раді міністрів, з власними завданнями, перерахованими в державному плані. Керівництво було доручено президенту в ранзі заступника міністра, якому допомагали чотири віце-президенти.

За матеріальну базу новоствореному Офісу було закріплено всю спадщину ліквідованого НТБ «Карпати» як ЗЕД. Рішенням уряду Міністерство

внутрішньої торгівлі взяло на себе всю діяльність – розміщення, харчування, транспорт, відпочинок, інвестиції – від узбережжя, включаючи дельту Дунаю, чотири готельні та ресторани компанії в Бухаресті, одну в Брашові, включаючи Пояну Брашов. – і деякі заклади розміщення та харчування в Сібіу, П'ятра-Нямц, Геркулане, Тімішоара, Предрял тощо [52].

Разом з розвитком внутрішнього туристичного обігу суттєво зріс і зовнішній туристичний обіг. Відповідно до цієї діяльності зріс і обсяг надходжень, особливо в іноземній валюті, які за рахунок чистого валютного внеску до державного бюджету (позитивна різниця між вартісним обсягом експорту та імпорту) почали збільшуватися, що викликало особливий інтерес для керівництва держави, яке, вважаючи туризм перспективною і дуже прибутковою галуззю національної економіки, передбачало через плани значні п'ятирічні інвестиційні фонди.

Для виконання завдань, що стоять перед туристичною діяльністю, 24.12.1970 було створено Міністерство туризму, завданням якого є виконання обов'язків з організації, управління, керівництва та контролю всієї туристичної діяльності по всій країні та представляти Румунію. Держави у всіх конкретних туристичних відносинах за кордоном.

Перехід до планової економіки охопив і туризм. Безумовно, важливий вплив на туризм мали напрямки економіко-соціального розвитку.

Дійсно, внутрішній туристичний потік збільшиться в результаті швидкого процесу індустріалізації та урбанізації, збільшення населення Румунії та частки населення, зайнятого в промисловості, збільшення доходу на душу населення та скорочення робочого дня. Загальні умови економіко-соціального розвитку індустріально розвинутих країн, жителі яких складають основну клієнтуру туристичних агентств, сприяли для розвитку міжнародного туризму як у країнах відправлення, так і в країнах приймання, які можуть бути більш чи меншими промислово розвинені країни.

Концепція розвитку туризму була важливою у зв'язку з двома фундаментальними тенденціями економічного та соціального життя: з одного

боку, зростання національного доходу та підвищення рівня життя, а з іншого боку, збільшення вільного часу в результаті переходу до скорочений робочий тиждень. Розвивається матеріальна база туризму, розширюється і вдосконалюється надання туристичних послуг у всіх туристичних районах[50].

Перспективні напрямки, які враховувалися при розробці п'ятирічних планів, були спрямовані на активізацію розвитку туризму, сприяння розвитку полюсів туристичної привабливості, особливо шляхом облаштування гірських і лікувальних курортів, які можна відвідувати і використовувати на всій території цілий рік. При цьому ставилося за мету модернізувати всю матеріально-технічну базу туризму, враховуючи при цьому наступні напрямки діяльності:

- більш інтенсивне використання туристичних ресурсів Румунії таким чином, щоб уся територія країни була відкритою для внутрішнього та міжнародного туризму;

- зростаюча турбота про захист національної туристичної спадщини з метою збереження навколишнього середовища яке є незмінним, головним елементом привабливості в орієнтуванні туристів на вибір певного напрямку для проведення відпустки;

- подовження туристичного сезону з метою зменшення економічних ефектів кривої сезонності та більш інтенсивного використання матеріальної бази;

- висвітлення природних факторів бальнеологічного лікування: мінеральні води, термальні води, грязі та грязьові екстракти, соляні розчини та інші лікувально-оздоровчі можливості;

- покращення використання наявної матеріально-технічної бази, її модернізація та доповнення шляхом надання різноманітних та якісних послуг;

- приведення у відповідність зі світовими тенденціями щодо оснащення та оснащення підрозділів готельно-туристичного господарства, а також лікувальних баз [50].

Щодо збільшення міжнародного туристичного потоку до країни:

- розширення мережі для використання туристичних заходів та активізація діяльності туристичних агентств;
- покращення інформування громадськості за допомогою реклами;
- досконале знання міжнародного туристичного ринку, вивчення мотивації іноземних туристів у виборі місця відпочинку, їхніх уподобань і побажань під час відпустки, а також коригування тарифів і цін, щоб мати можливість підтримувати конкурентоспроможність румунської туристичної пропозиції;
- подальший розвиток туристичних зв'язків з країнами, з якими країна мала давні туристичні зв'язки та розширення географічного ареалу туристичних відносин з іншими регіонами – Латинською Америкою, Далеким Сходом, Австралією, Новою Зеландією, арабськими країнами та ін..;
- розвиток туристичних зв'язків з громадськими об'єднаннями та організаціями;
- диверсифікація та впровадження нових заходів у туристичній пропозиції Румунії; укладення довгострокових рамкових контрактів з країнами-партнерами або туристичними компаніями відповідно до інвестиційної політики та розвитку матеріальної бази.

Для досягнення різноманітної й ефективної туристичної політики просування в 1970 р. за кордоном з хорошими результатами діяло 17 туристичних бюро в 15 країнах: Англія – Лондон; Бельгія – Брюссель; Чехословаччина – Прага; Данія – Копенгаген; Швейцарія – Цюріх; Франція – Париж; Ізраїль – Тель-Авів; Італія – Рим; Голландія – Амстердам; ФРН – Франкфурт – на-Майні, Дюссельдорф, Мюнхен; НДР – Берлін, Іспанія – Мадрид; Швеція – Стокгольм; США – Нью-Йорк [53].

У складі Міністерства туризму створено та організовано підприємство «Публітуризм», яке спеціалізується на туристичній пропаганді та рекламі спеціально призначене для задоволення потреб зовнішньої пропаганди: редагування та друк альманахів, щоденників, альбомів, календарів, плакатів, брошур, листівок тощо.

Було створено видавництво з питань туризму, головним завданням якого було редагування журналу «Romania pitoreasca».

Щоб підвищити привабливість гірських і приморських курортів, а також розширити використання туристичних можливостей поза розпалом сезону, протягом 1968-1969 років у Брашові було організовано фестиваль «Золотий олень» у лютому, та Фестиваль легкої музики «Мамай» у кінці серпня.

Для розваги та інформації туристів було створено «Радіо Ваканца», яке в літній період вело передачі чотирма мовами: румунською, французькою, англійською, російською. Досягнення останніх цілей туристичними організаціями також стало можливим завдяки участі Міністерства культури та Румунського телерадіомовлення.

У 1970 році було засновано «Агентство Комтурист» з метою продажу імпортованих товарів з оплатою в іноземній валюті – товари закуповувалися за договорами консигнації, а ціни були на рівні країн з розвинутою туристичною діяльністю, що стимулювало туристи витрачати тут наявну валюту, купуючи в той же час товари, до яких вони звикли – сигарети, напої, косметика [53].

Пізніше – з метою збільшення надходжень іноземної валюти – було вжито такий захід, щоб громадяни Румунії, які володіють легально отриманою валютою (через роботу за кордоном), також могли купувати імпортовані товари у Comturist.

Для розвитку автомобільного туризму діяльність Automobila Clubul Român (ACR) була реорганізована та вдосконалена. Відділення ACR були створені в усіх округах і оснащені необхідними засобами, послугами, транспортними засобами для втручання, засобами зв'язку тощо.

Для створення сприятливих умов для розвитку туризму необхідно було створити спеціалізовані органи – установи для виконання поставлених завдань разом зі створенням законодавчої бази та норм.

У кожному повіті були створені окружні туристичні офіси – ОТО – які взяли на себе діяльність туристичних агентств, а також управління всією матеріальною базою туризму, що існує в повіті.

Вся матеріальна база колишнього НТБ – розпущеного як центрального державного органу – була підпорядкована новому Міністерству туризму, до якого додалися, перебравши від повітових народних рад, основні підрозділи розміщення та харчування, транспорту, дозвілля, призначений, в основному, для задоволення потреб вітчизняних та іноземних туристів [52].

Слід зазначити, що на початку аналізованого періоду, особливо після акту націоналізації 1948 р., у туристичній діяльності, у різних формах – поїздки, відпустки, відпочинок, лікування, були задіяні декілька міністерств, установ, організацій і навіть підприємств, які управляли готелями, будинками відпочинку, лікувальними базами тощо, що в основному приносило користь працівникам установ та підприємств відповідно. Разом із централізацією та плануванням господарської діяльності ці форми скорочувалися, залишалося кілька, що організовувалися й розвивалися, перетворюючись на власні системи з власною матеріальною базою та плановими завданнями, що впливають із державних планів [50].

Таким чином, будинки відпочинку та лікування з відповідними базами, а в окремих випадках із засобами відпочинку та транспортом створювалися кількома установами:

- Центральна спілка споживачів (CENTROCOOP) – по всій країні;
- Загальна спілка профспілок з Румунії на узбережжі на кількох курортах, у країні в Геркулане, Феліксі, Сованій, Келіменешті;
- Профспілки та молодіжні організації зосередили свою туристичну діяльність в рамках організації під назвою Офіс молодіжного туризму (ОМТ), з особливою діяльністю, розвинутою на узбережжі в Костінешть, а також в країні в кількох місцевостях – Предял, Пояна Марулуй, Буштені, Пояна Брашов, тощо;
- Крайовий союз сільськогосподарських виробничих кооперативів, а також Союз ремісничих кооперативів – за власні кошти побудували бази відпочинку та лікування своїх членів на багатьох бальнеокліматичних курортах, гірських і морських;

Міністерство внутрішньої торгівлі – також по всій країні.

На 1 січня 1978 р. кількість діючих ліжко-місць в структурах різних систем, окрім системи Міністерства туризму, була наступною:

Таблиця 2.1

Кількість ліжко-місць [46]

Власні системи	Ліжко-місць	% від загальної кількості існуючих місць у країні
Centrosoop	8860	4,0
Офіс молодіжного туризму – ОТМ	6550	3,5
Загальна спілка профспілок	6520	3,5
Міністерство внутрішньої торгівлі	3625	1,7
Крайовий союз сільськогосподарських виробничих кооперативів	2060	0,9
Інші системи	860	0,6

Форми розміщення, в яких були виявлені ці місця, були ордерами, готелями, бальнеокомплексами, туристичними зупинками, хатинками, постійними дворами [38].

Розвиток внутрішнього туристичного обігу, особливо міжнародного в перспективі, вимагає виділення важливих джерел національної економіки для туризму.

При побудові техніко-матеріальної бази враховувалися декілька критеріїв орієнтації з урахуванням наявних туристичних ресурсів:

1) Розвиток прибережних можливостей шляхом створення нових курортів уздовж всього морського узбережжя, особливо в південній частині. Узбережжя мало стати найважливішою туристичною зоною країни. Особливу увагу приділено комплектуванню наявної матеріально-технічної бази необхідними засобами дозвілля з метою забезпечення використання вільного часу незалежно від погодних умов.

2) Диверсифікація мережі харчування, шляхом створення підрозділів з румунською специфікою та типів підрозділів з кулінарним профілем, відповідно до вимог туристів: ресторани, пансіонати, ресторани самообслуговування, блоки з дієтичним профілем, буфети і т.д.

3) Розвиток туристичних ресурсів курортів – з лікувальними базами;

3) Розвиток всієї матеріально-технічної бази в інших частинах країни, що дозволило б збільшити обіг для використання потужностей протягом якомога тривалих періодів, зменшуючи негативний вплив сезонності.

4) Розвиток сфери послуг і дозвілля, щоб зробити перебування туристів приємним.

5) Придбання відповідних транспортних засобів для пересування та проведення заходів з туристами.

6) Якість, конкурентоспроможність щодо матеріальної бази та послуг.

Таблиця 2.2

Встановлена потужність розміщення туристів [46]

місце	1970 рік	1980 рік	1985 рік	1989 рік
Всього	248434	404432	410575	418944
З них:				
Готелі	85511	146531	161497	168895
Туристичні готелі	1395	7208	7467	8013
Туристичні бази	10834	12651	12574	12325
Туристичні кемпіги	42845	53566	53364	47212
Будинки відпочинку	48953	47491	48287	49009
Табори для студентів та дошкільнят	17871	87340	40690	53901
Шкільні табори	15211	63631	63055	57981
Житлові договори з громадянами	25814	36014	23641	21608

Розподіл по території основної матеріальної бази засобів розміщення туристів був у 1975 наступним: 54% на узбережжі, понад 13% на курортах, 7% на гірських курортах і 26% у містах і на туристських маршрутах.

Основними завданнями, які були досягнуті за рахунок інвестиційних коштів, передбачених у п'ятирічних планах, були:

1) У столиці: побудова готелів Nord, Dorobanti, Intercontinental, Modern, Lebăda, Flora, Parc, Bucharest.

До туристичного обороту заново введено готелі Ambassador, Lido, Capitol, Majestic, Boulevard, Național, Athene-Palace, загалом у столиці тільки в готелях здано в експлуатацію понад 7000 місць.

3) На узбережжі: покращення та розвиток у Мамаї, Констанці, Ефорія Північна, Ефорія Південна, Костінешть, Мангалія, Тулча. Збудовано нові

курорти: Олімп, Нептун, Юпітер, Венера, Сатурн, Мис Аврора, готелі, котеджі, кемпінги, курортні селища та ін.

3) Були побудовані та обладнані лікувальні бази, пов'язані з новими потужностями на баленокліматичних курортах: Келіменешть, Качулата, Говора, Геркулане, Бейле-Фелікс, Совата, Бузяш, Ковасна, Сланік-Молдова, Ватра-Дорней, Тушнад.

4) На туристичних маршрутах, гірських курортах і базах відпочинку – нові споруди та ремонт на курортах Пояна Брашов, Сіная, Дурау [50].

Таким чином, було прийнято курс на активний розвиток туризму.

2.2. Сучасний стан туризму в країні

У 2019 році, за даними Національного інституту статистики, валовий внутрішній продукт безпосередньо від туризму становив 31 564,6 млн лей (приблизно 6,5 млрд євро), а частка туризму у ВВП Румунії становила 2,981%. У 2021 році надходження від міжнародного туризму склали приблизно 400 мільйонів євро, що на 72,5% менше, ніж у 2019 році. Середня сума, витрачена іноземним туристом, залишалася відносно незмінною протягом 2019-2020 років, але знизилася на 11,5% у 2021 році порівняно з 2019 роком [55].

За даними Національного інституту статистики, у 2020 році в секторі готелів і ресторанів було зайнято 169 655 осіб, що становить 3,4% усіх працівників Румунії. Однак на цей сектор впливають сезонний характер, низький рівень заробітної плати та відсутність належних можливостей для навчання [55].

Податкові реформи принесли низку податкових знижень і звільнень від податків для комерційних компаній і працівників у різних сферах, включаючи індустрію туризму. З 2014 року до цього часу зменшення внесків до фонду соціального страхування, поступове зниження ПДВ, зниження податку на дивіденди дали сприятливі результати для приватного сектору. Порівнюючи значення 2014 року з даними 2017 року, можна зробити висновок, що комерційні компанії в Румунії, які працюють у сфері HORECA, зафіксували в середньому

збільшення доходів на 18,10%, зменшення чистих збитків на 24,55%, а мікропідприємства вони зафіксували збільшення задекларованого прибутку на 92% [46].

Індустрія HORECA найбільше постраждала з фінансової точки зору протягом 2020 року (пандемія) порівняно з будь-яким іншим сектором діяльності в Румунії. Згідно з остаточними даними, опублікованими всіма компаніями, що працюють в Румунії, сектор HORECA повідомив про зниження продажів на 44% і безпрецедентне історичне скорочення чистого прибутку, який зменшився на 79% порівняно з 2019 роком [59].

Уряд підтримував сектор, надаючи ваучери на відпустку, надаючи гранти та стимули для інвестицій приватного сектора (наприклад, програма «Start-Up Nation»). Щоб пом'якшити шок, спричинений пандемією COVID-19, деякі схеми державної допомоги прямо чи опосередковано було спрямовано на туристичний сектор.

З точки зору конкурентоспроможності (Індекс конкурентоспроможності туризму розроблений Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), Румунія посідає 56 місце зі 140 країн

Хоча Румунія має середній бал за більшістю показників, країна опинилася на низьких позиціях з точки зору пріоритетності уряду індустрії туризму та подорожей (120 місце), ефективності маркетингу та брендингу. залучення туристів (103 місце), державних витрат на розвиток цієї галузі (111 місце), якості туристичної інфраструктури (119 місце), якості дорожньої інфраструктури (113 місце), стійкості розвитку туристичної галузі (113) [46].

Аналіз підкреслює, що сильні сторони Румунії пов'язані з безпекою та безпекою (29 місце у світі), бізнес-середовище (лише 76 місце у світі, але краща позиція, ніж у сусідніх країн), конкурентні ціни (51 місце), культурні ресурси (44 місце), природні ресурси (56 місце). Два важливі показники реєструють низькі значення, а саме цифровий попит у природному туризмі та цифровий попит у культурно-розважальній сфері, де Румунія нижча за середній показник

ЄС, але вдається бути вищою за середній показник сусідніх країн. Також негайної уваги потребує туристична інфраструктура.

За даними Національного інституту статистики, у 2021 році зафіксовано 843 тис. прибуттів іноземних туристів та 1,83 млн їх ночівель у закладах розміщення. Крім того, у тому ж році було 8,53 мільйона прибуттів румунських туристів у місцях розміщення з 19,0 мільйонами ночівель. Внутрішні туристи становлять 91,0% від загальної кількості прибуттів і 91,2% від загальної кількості ночівель, що доводить, що румуни є основним джерелом ринку для румунського туризму [55].

Потік туристів у приймальних структурах із функціями розміщення в Румунії зареєстрував постійну позитивну динаміку в період 2011-2019 рр., у цьому інтервалі кількість туристів зростає на 90,2%, а їх ночівля на 67,3%.

У контексті пандемії два показники зафіксували значне скорочення, за 2021 рік кількість румунських туристів становить 80% від значення показника у 2019 році, а їхні ночівлі становлять 77,5%. З іншого боку, через обмеження на подорожі кількість іноземних туристів скоротилася набагато більше: кількість іноземних туристів становить лише 31,4% від вартості 2019 року, а кількість ночівель – 34,6%.

Таблиця 2.3

Розподіл туристів за видами туризму [55]

	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Всього туристів	521475	793858	39464	58085
– Прибережна зона	344003	487164	12841	20593
– Річкові круїзи	78	146	10	-
– Морські круїзи	20	4	-	80
– Дельта Дунаю	6949	10576	762	1595
– Культурний туризм	5249	20198	212	60
– Релігійне паломництво	11341	17633	55	6
– Гірська місцевість	35653	58739	3641	5152
– СПА зона	61840	92285	4211	3814
– Інші сфери	56342	107113	17732	26785

Середня тривалість перебування румунських та іноземних туристів становить 2,2 дня. Така коротка середня тривалість, очевидно, свідчить про те,

що Румунії необхідно більше розвивати свої послуги та продукти, що призведе до більш тривалого перебування туристів, які, таким чином, можуть витратити більше під час свого візиту.

У 2021 році перші 5 міжнародних вихідних ринків (Німеччина, Італія, Франція, Ізраїль та США) згенерували майже 3,6% усіх туристичних прибуттів у румунських структурах розміщення та 39,2% усіх міжнародних прибуттів. У 2021 році європейці зареєстрували 1,4 мільйона ночей у Румунії, що становить 76,7% від загальної кількості міжнародних ночей і 6,8% від загальної кількості ночей. Більше чверті всіх прибуттів іноземних туристів (28,4%) і 2,6% всіх туристів, які зупиняються в приймальних структурах країни, генеруються сусідніми ринками (Угорщина, Польща, Чехія, Словаччина, Україна, Сербія, Болгарія, Республіка Молдова, Австрії, Греції та Туреччини). Туристи з цих країн можуть подорожувати до Румунії за розумний проміжок часу наземним транспортом.

Таблиця 2.4

Характеристики румунського та іноземного туристичного профілю [47]

Румунські туристи	Іноземні туристи
<p>– Вони переважно зупиняються в Бухаресті та містах округу та на гірських курортах</p> <p>– Подорожують переважно південно-західним та центральним регіонами, найчастіше зупиняючись у 3-зірковому та меншою мірою у 2-зірковому, звичайним вибором є готель; 2 з 3 туристів зупиняються в готелях, майже половина з них – у готелях 3*; трохи більше 1 з 5 румунів обирає проживання в гостьових будинках, переважна більшість з них (майже 2 з 3) у 3-зіркових номерах;</p> <p>– Розміщення в північно-західному регіоні переважно в готелях і гостьових будинках, вище рівня інших регіонів і середнього національного рівня, тоді як на південно-західній частині частка розміщення в готелях вища, ніж в інших регіонах;</p> <p>– Середня тривалість перебування бл. 2,15 ночі в національному масштабі, досягаючи вищих значень (+1-1,5 ночі/перебування) на СПА та морських курортах; при проживанні в готелях тривалість перебування, як правило, трохи довша, ніж у випадку вибору гестхаусів;</p> <p>– З бюджету відпочинку румунський турист виділяє близько 27-30% на харчування, 25% на транспорт і 20-22% на проживання (дані 2021 року).</p>	<p>– Перебувають переважно в містах; хоча на курорти та узбережжя припадає лише 1-2% від загальної кількості іноземних туристів, ці напрямки мають найдовшу середню тривалість перебування, що перевищує середній показник по країні;</p> <p>– Подорожує в основному регіоном Бухарест-Ілфов і зупиняється в готелі 4* при бл. 2 ночі;</p> <p>– Другим улюбленим місцем є Центральний регіон (15-20%), де 66% також зупиняються в готелях, а також у гостьових будинках (20%), як правило, з 3*, на 2-2,3 ночі;</p> <p>– Середня тривалість перебування трохи вища, ніж у випадку румунських туристів;</p> <p>– В останні роки спостерігається незначне зростання інтересу до південно-східного регіону на фоні майже постійної еволюції регіону Бухарест-Ілфов і невеликих коливань інших регіонів;</p> <p>– Витрати іноземних туристів у Румунії складають 55% на бізнес і лише 45% на відпочинок; за статтями витрат іноземний турист виділяє близько 66% на проживання, 18% на харчування та близько 6% на внутрішній транспорт (дані 2021 року).</p>

Що стосується міжнародного виміру туристичного попиту, то кількість іноземних туристів зросла на 20,0% у період 2015-2019 років. У той же період надходження від міжнародного туризму мали дещо помірніші зміни (+14,6% у 2019 році порівняно з 2015 роком). На жаль, позитивна динаміка до 2019 року була раптово перервана, оскільки індустрія туризму сильно постраждала від пандемії COVID-19. Якщо у 2019 році витрати іноземних туристів становили майже 1,5 млрд євро, то у 2020 році вони скоротилися до менше ніж 250 млн євро, а у 2021 році сягнули приблизно 400 млн євро, що на 72,5% менше, ніж у 2019 році [51].

Середня сума витрат іноземного туриста знизилася на 4,6% у період 2015-2019 років і на 11,5% у 2021 році порівняно з 2019 роком [51].

Щоб збільшити середню суму, витрачену іноземними туристами, необхідно вжити негайних заходів для розвитку регіональних і місцевих напрямків і урізноманітнити пропозицію туристичних продуктів, щоб отримати доступ до нових унікальних вражень.

Румуни витрачають більше як туристи за кордоном, ніж іноземні туристи витрачають у Румунії. У 2021 році, згідно з даними, наданими Національним банком Румунії, різниця становила 1671 млн євро, що становить 9,9% дефіциту платіжного балансу Румунії.

Що стосується внутрішнього туризму, є три напрямки повіту, які залучили понад півмільйона румунських туристів у 2021 році – Констанца (1,2 мільйона; 14,4% національних туристів, які залишаються в Румунії), Брашов (0,98 мільйона; 11,5% внутрішніх туристів) і Бухарест разом з округом Ілфов (0,65 млн; 7,6% внутрішніх туристів). У 2021 році перші 5 напрямків повіту привабили майже 3,7 мільйона румунських туристів, лідируючі місця завершили повіти Прахова (4,8%) і Біхор (4,7%).

Місто Бухарест є головним міжнародним напрямком Румунії, у 2021 році його відвідало майже 360 тисяч туристів (42,8% усіх міжнародних прибуттів). Три повіти з Трансільванії (Сібіу з 54,7 тис. іноземних туристів, Брашов з 49,6 тис. туристів, Клуж з 44,3 тис. туристів) і повіт Констанца (38,0 тис. іноземних

туристів) завершують топ-5. Ці перші 5 напрямків зосереджують 65,0% усіх міжнародних прибуттів [51].

Аналіз економічних показників основних міських напрямків Румунії, заснований на даних Національного офісу торгового реєстру за 2021 рік, показує, що індустрія HORECA в Бухаресті генерує вищі доходи (1,35 мільярда євро), ніж приватний сектор туризму в усіх інших містах. з вершини, тоді як Констанца має другий за величиною ринок HORECA з доходом у 188 мільйонів євро, а також найвищим показником прибутковості (17%). Констанца також займає друге місце в списку роботодавців у туристичному секторі з 74 000 працівників. Клуж-Напока посідає третє місце серед туристичних напрямків Румунії з доходом 175 мільйонів євро, прибутковістю 13,48% і 6641 співробітником. Тімішоара та Брашов також наближаються до лідерів [47].

Сезонність найбільше впливає на повіт Констанца, де три чверті загальної кількості туристів подорожували в літні місяці. Для забезпечення сталого розвитку з економічної точки зору та захисту навколишнього середовища, морським напрямкам необхідно диверсифікувати свої пропозиції та зменшити сезонність.

Інші найкращі туристичні напрямки (Бухарест, Брашов, Клуж і Сібіу) демонструють менш виражену сезонність, враховуючи, що туристичні відвідування в літній сезон становлять менше 35%.

Бухарест – лише 27,1% туристів, які прибувають у червні-серпні – демонструє інший туристичний профіль, будучи справжнім напрямком для ділових людей та відпочинку в місті. Крім того, можна побачити, що в травні, вересні та жовтні в Бухаресті було більше туристів, ніж у червні-серпні.

Згідно з даними, наданими INS, 31 липня 2021 року в Румунії було відкрито 9146 закладів розміщення із загальною кількістю 364 507 місць та експлуатаційною потужністю розміщення на рівні 2021 року в 82 034 497 місцеводнів (табл. 2.5., 2.6.).

Таблиця 2.5

Заклади прийому туристів з функціями розміщення туристів та потужності для розміщення туристів, за типами закладів [51]

	2019 рік	2020 рік	2021 рік
РАЗОМ	8402	8610	9146
Готелі	1625	1599	1606
Мотелі	219	214	215
Туристичні готелі	3	3	3
Хостели	323	328	332

Бази відпочинку	709	752	752
Бунгало	557	458	503
Гостьові домі	222	226	222
Дачні селища	9	8	8
Кемпінги	58	61	67
Табори для студентів та дошкільнят	55	48	52
Туристичні кемпінги	47	43	44
Туристичні пансіонати	1669	1729	1745
Агротуристичні пансіонати	2800	3022	3460
Туристичні котеджі	82	92	112
Житлові місця на кораблях	24	27	25

Таблиця 2.6

Існуюча місткість (кількість ліжок) [51]

	2019 рік	2020 рік	2021 рік
РАЗОМ	356562	358119	364507
Готелі	199922	197598	200263
Мотелі	8599	8572	8779
Туристичні готелі	80	80	80
Хостели	13721	13808	14184
Бази відпочинку	16665	17124	17325
Бунгало	3758	3771	3938
Гостьові діми	6216	6331	6356
Дачні селища	477	375	375
Кемпінги	10513	11521	10636
Табори для студентів та дошкільнят	6408	5707	5804
Туристичні кемпінги	2603	1968 рік	1649
Туристичні пансіонати	35198	35312	35387
Агротуристичні пансіонати	49053	52389	55778
Туристичні котеджі	2503	2662	3122
Житлові місця на кораблях	846	901	831

За останнє десятиліття значно збільшилася кількість об'єктів розміщення (+82,8%), з 5003 до 9146 об'єктів розміщення. Збільшилась і кількість наявних місць розміщення, але зміна цього показника значно помірніша (+30,9% за останнє десятиліття).

З точки зору комфорту, у 2021 році приблизно половина від загальної кількості одиниць і від загальної кількості місць розміщення (55,2% і 48,0% відповідно) були класифіковані як 3 зірки. Значні ваги мають 2 зірки (23,6 %, відповідно 21,0 %), 4 зірки (13,0 %, відповідно 21,7 %). Натомість лише 4,5% місць розміщення мають 1 зірку та лише 2,7% – 5 зірок.

Що стосується тенденцій, спостерігаються важливі структурні зміни, реєструючи реальну міграцію від 1-2 зірок до 3-5 зірок. Так, у період 2011-2021 рр. суттєво зросла кількість номерів середньої та вищої категорій (на 116,1% більше місць у категорії 4 зірки, на 86,8% більше місць у категорії 3 зірки та на 30,7% більше місць у категорії 5 зірок). З іншого боку, значне зниження зафіксовано в нижчих категоріях комфорту (-33,7% для 1 зірки, -24,2% для 2 зірок, -47,9% для некласифікованих структур). Це свідчить про те, що в

аналізований період відбувся важливий процес модернізації бази розміщення [55].

Понад 50% становлять пансіонати (19,1% туристичні пансіонати та 37,8% агротуристичні пансіонати). Насправді ці два типи структур зареєстрували найважливіше зростання в абсолютних цифрах (+2250 більше агротуристичних гостьових будинків і +695 більше туристичних гостьових будинків), але також значне збільшення відносної кількості за останнє десятиліття (+186,0% і відповідно + 66,2%). Із загальною кількістю 1583 одиниць готелі становлять 17,3% від кількості структур. Хоча їхня кількість за аналізований період зросла (+275 одиниць; +21,0%), проте їхня частка у загальній кількості зменшилася з 26,1% до 17,3%. Важливу вагу мають також туристичні вілли (8,2% від кількості споруд), бунгало (5,5%), хостели (3,6%), мотелі та туристичні будиночки (по 2,4%).

Позитивним аспектом є той факт, що за останні роки кількість невеликих одиниць, як правило, туристичних та агротуристичних гостьових будинків, структур, створених місцевими жителями, як у міському середовищі, але особливо в сільському середовищі, зросла швидкими темпами, дещо що сприяло стимулюванню місцевої економіки в багатьох напрямках Румунії.

38,5% існуючої місткості розміщення в Румунії, виміряної кількістю місць розміщення, зосереджено в трьох повітах (24,4% у Констанці, 7,9% у Брашові та 6,2% у Бухаресті).[55]

У 2021 році 79,1% від загальної кількості міжнародних прибуттів до Румунії було здійснено автомобільним транспортом, 17,0% – аеропортами, 3,2% – водним транспортом і лише 0,7% – залізницею. [54].

Прибуття іноземних відвідувачів через румунські аеропорти постійно зростало в період 2013-2019 (+118,0%). На жаль, і в цьому випадку, на тлі обмежень трафіку, накладених пандемією, авіасполучення скоротилося в 2020 році лише до 24,9% трафіку в 2019 році, а в 2021 році до 39,2% [54].

Румунія з її 15 міжнародними аеропортами (Бухарест – 2, Клуж-Напока, Констанца, Крайова, Бакеу, Ясси, Орадя, Сату-Маре, Бая-Маре, Сібіу, Сучава,

Тиргу-Муреш, Тімішоара та Арад) пов'язана приблизно з 100 країнами та 228 міст із понад 1100 рейсами на тиждень, переважна більшість з/до європейських напрямків.

Туристична презентація Румунії наступна:

– Курортний туризм має потужну базу для лікування, розміщення та відпочинку на прекрасних курортах у западинах або смугах Карпатських долин: Байле-Геркулане, Байле-Фелікс, Келіменешть-Качулата, Сланік-Молдова, Байле-Тушнад, Ковасна, Ватра-Дорней тощо ;

– Румунське узбережжя Чорного моря – відповідна територія має складну структуру, що підвищує її туристичну цінність. Простягається на 245 км на півночі від дельти Дунаю та комплексу лагун Разім-Синое на південь приблизно. Протягом 70 км тягнеться справжня туристична берегова лінія. Прибережні курорти, добре відомі в міжнародному туризмі: Неводарі, Мамає, Ефоріє Північ, Ефоріє Південь, Течіргіол, Костінешть, Олімп, Нептун, Юпітер, Кап Аврора, Венера, Сатурн, Мангалія, мають сучасні бази розміщення та лікування та різноманітні можливості відпочинку;

– Дельта Дунаю розташована в північній частині узбережжя Румунії, в 122 км від Констанци. Представляє собою величезну поверхню з очеретом, земноводними та хижими рослинами, лісами тополь та верб. Дельта Дунаю також є найбагатшим фауністичним парком у Європі, де мешкає понад 300 видів птахів, 60 видів риб, що мають велике економічне значення;

– Північна Молдова, Буковина або «Верхня Молдавія» – всесвітньо відома своїми монастирями та церквами – Воронець, Молдовица, Сучевіца, Гумор, Арборе, Драгомірна, Путна та ін.;

– Марамуреш-Оаз – відповідний периметр представляє одну з найоригінальніших історико-етнографічних областей країни. Дерев'яні церкви, масивні ворота, оригінальні інкрустації та різноманітні орнаменти, кераміка з дакійськими декоративними мотивами (Вама-Оаш);

– Ольтенія є важливою туристичною територією, розташованою між Південними Карпатами та Дунаєм;

- Область Трансільванія – ця назва відома з часів римського завоювання, географічний регіон в Румунії, що містився в межах Карпатської дуги;
- Центральна Молдова – історична румунська провінція, розташована на схід від Східних Карпат;
- Дунай – споконвіку був сполучною артерією між Центральною Європою та Балканським півостровом ;
- Банат – давнє вогнище румунського проживання та культури, розташоване на південному заході Румунії, між Дунаєм, Мурешем і Південними Карпатами [54].

2.3. Управління розвитком туризму в Румунії

Постійний розвиток туристичної діяльності в Румунії викликав створення в 1970 році Міністерства туризму, як спеціалізованого центрального органу державної адміністрації.

З 1990 року Румунія переходить до ринкової економіки, і туристична діяльність повинна була бути реорганізована відповідно до нових вимог та еволюції європейського туризму [50].

Органи, які мають повноваження у сфері туризму, можна згрупувати:

- спеціалізовані органи, основною діяльністю яких є туризм у всій його складності або лише одна сторона туризму;
- загальні органи, основна діяльність яких здійснюється в іншій сфері, але які мають наслідки для туризму: торгівля, охорона здоров'я, освіта, транспорт, спорт.

Установою, уповноваженою гармонізувати діяльність усіх органів, що беруть участь у туристичній діяльності, є Національне управління з туризму в межах Міністерство транспорту і торгівлі.

Після грудневих подій 1989 року 20 липня 1990 року було створено Міністерство торгівлі та туризму, до складу якого увійшов Департамент туризму, який відповідав за просування туристичної політики. У грудні 1992 року це

управління було перетворено на Міністерство туризму, яке виконує функції державного регулювання, захисту та контролю за розвитком туризму, а також як консультативний орган для всіх державних і приватних органів влади та суб'єктів господарювання щодо туристичної діяльності в Румунії.

У 1998 році в результаті реорганізації структури Уряду Румунії HGR №. 972/23.12.1999, МТ було перетворено на Національне управління з туризму (АНТ), орган, який, за деякими винятками, мав ті ж повноваження, що й Міністерство туризму. У такій організаційній формі АНТ функціонував до 4 січня 2001 року, коли було відновлено Міністерство туризму. Через два роки, знову ж таки в результаті реорганізації уряду відповідно до HGR 740/3.07.2003, було створено Міністерство транспорту, будівництва та туризму, в рамках якого було створено Генеральну дирекцію з авторизації та контролю в туризмі та Генеральну дирекцію із сприяння туризму, які координував державний секретар. У 2004 році відповідно до HGR 412/23.03.2004 Національне управління туризму було відновлено, цього разу підпорядковане Міністерству транспорту, будівництва та туризму. Зараз АНТ підпорядковується Міністерству малих і середніх підприємств, торгівлі, туризму та вільних професій [50].

Як спеціалізований орган центральної адміністрації, Національне управління туризму своєю структурою та повноваженнями відповідає державним функціям координації та регулювання туристичної діяльності. Згідно з організаційним актом HGR 412/23.03.2004, АНТ має основні повноваження:

- 1) реалізує політику застосування національної стратегії на місцях туризм;
- 2) застосовує стратегії розвитку туристичної інфраструктури;
- 3) обґрунтовує та розробляє потребу у коштах державного бюджету для сфери своєї діяльності;
- 4) організовує та здійснює діяльність з просування туризму Румунії як на внутрішньому ринку, так і на зовнішніх ринках, через спеціальну діяльність представників з просування туризму в країні та за кордоном, створених за схваленням Міністерства транспорту, будівництва та туризму. ;

5) організовує конгреси, колоквиуми, симпозіуми та інші подібні заходи в країні та за кордоном у сфері туризму;

6) організовує облік, атестацію та моніторинг валоризації та охорони туристичної спадщини відповідно до закону;

7) здійснює політику просування та розвитку туризму на основі річних програм маркетингу та просування туризму та Програми розвитку туристичного продукту;

8) уповноважує економічних агентів і спеціалізованого персоналу в туризмі, відповідно ліцензії туристичних агентств, класифікує туристичні приймальні структури, патентує спеціалізований персонал;

9) здійснює контроль якості туристичних послуг [50].

Усі ці повноваження здійснюються через відділи у відділах АНТ відповідно до внутрішньої організаційної структури.

З порівняльного аналізу організації туризму в Румунії та в країнах ЄС впливає ряд подібностей, але також і деякі відмінності. І в Румунії, і в державах Союзу є центральний орган, роль якого полягає в координації та нагляді за туристичною діяльністю в усій країні. У більшості європейських держав (Велика Британія, Німеччина, Іспанія, Італія та ін.) існує високий ступінь автономії на рівні адміністративних одиниць (земель, територій, регіонів), чого немає в Румунії.

Що стосується робочої сили в туризмі, то на неї поширюються положення, що містяться в Конституції, Кодексі законів про працю та інших законах і документах нормативного характеру. Законодавчу базу щодо робочої сили в туризмі також доповнює законодавство, специфічне для цієї галузі, яке спрямоване на регулювання деяких аспектів, що стосуються, головним чином, відповідної підготовки.

Будь-яка особа має право здійснювати професійну діяльність у сфері туризму на умовах чинного національного законодавства за умови, що вона володіє необхідною якістю та кваліфікацією. Туристичні ліцензії та патенти

З метою захисту туристів, згідно з «Постановою № 238/2001 щодо умов надання туристичної ліцензії та патенту», пропозиція, комерціалізація та продаж послуг і туристичних пакетів на території Румунії можуть здійснюватися лише туристичними господарськими агентами, уповноваженими Міністерством туризму, власниками туристичної ліцензії. Для того, щоб мати можливість керувати туристичною агенцією, її дочірньою компанією або структурою прийому туристів, фізичні особи повинні мати туристичну ліцензію. Туристична ліцензія видається на одну з функцій: менеджер у туристичній діяльності, туроператор, менеджер агентства, менеджер роздрібною туристичною агенцією, менеджер готелю, менеджер ресторану, квартирант.

Мінімальні критерії, на підставі яких видаються туристичні ліцензії, регулюються «Наказом № 170/2001 про затвердження Методологічних норм щодо критеріїв та методології видачі туристичних ліцензій і патентів» змінено та доповнено наказом № 691/2002 і в основному стосується громадянства та професійної підготовки фізичних осіб.

Роботи в готельно-туристичній діяльності, для яких можуть бути організовані курси професійної кваліфікації, це: турагент / екскурсовод, турагент, екскурсовод, бухгалтер / планувальник в туристичному агентстві, портьє готелю, кухар / офіціант, шеф-кухар, кондитер, офіціант, робітник з обслуговування готельного обладнання [50].

Працівники туристичної сфери мають право та зобов'язані здобувати відповідну початкову та безперервну професійну підготовку.

Серед органів, уповноважених організувати курси професійного навчання, є TOURISM, HOTEL & RESTAURANT CONSULTING GROUP (THR CG). THR CG є юридичною особою з приватним капіталом, яка здійснює діяльність професійного та управлінського навчання, оцінку та сертифікацію професійних навичок, а також консалтинг, партнерство та допомога в туризмі, готелі та ресторани [50].

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ У ФОРМУВАННІ ТУРИСТИЧНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ РУМУНІЇ

3.1 Природні туристичні ресурси Румунії

Варто зазначити, що багатство природних ресурсів Румунії можна оцінити як сприятливі для розбудови туризму в країні. Найбільш важливими природними ресурсам Румунії є: кліматичні, водні, лісові, ландшафтні ресурси. Рельєфна система Румунії досить різноманітна: майже 2/3 території це гори, і рівнини, і піщані береги узбережжя Чорного моря. Визначне місце серед географічних особливостей країни займає Карпатська гірська система. Найвища гора серед румунських Карпат – г. Молдовяну (2 543 м). Південно-Східна частина румунських Карпат формує сильний потенціал для формування і розвитку безлічі видів туризму як взимку, так і влітку. Гірськолижні траси Румунії сягають до висоти 2150м., а гірські вершини досягають подекуди висоти 2600 м [3, с.15].

Рисунок 3.1 – Фізична карта Румунії [39]

Що стосується кліматичних ресурсів країни, то вони сприяють появі різних видів рекреації. В більшості регіонів країни переважає помірно-континентальний клімат. Середня температура липня на гірській території 8-17°C, на рівнині – 20-23°C. Середня температура січня близько 0°C на узбережжі Чорного моря, на рівнині – 5°C, у горах – 10°C. Гірські хребти Карпат розподіляють опади та температури між регіонами країни. В першу чергу, між гірським хребтом Карпат та рівнинами держави. Для територій, які охоплюють румунські Карпати характерні затяжні, сніжні зими. Влітку в горах помірно прохолодно, що, звичайно ж, приваблює туристів до короткотермінових туристичних походів [3, с.16].

Специфічні властивості клімату та рельєфу Румунії створюють всі необхідні передумови для формування розвиненої мережі гірськокліматичних курортів, деякі з них вже діють, а інші необхідно розглядати як потенційні території для туристичного освоєння. Цьому спмагають вигідне положення Карпат у центральній частині Європи і наявність вигідного транспортного сполучення. Завдячуючи гірському рельєфу в країні вже створено безліч туристичних центрів для зимового та літнього відпочинку.

Найбільш привабливим для туристів залишається гірськолижний сезон, оскільки тут спостерігається розвинена інфраструктура лижних і санних трас. Окрім цього, для початківців на території курорту функціонують школи підготовки та пункти прокату інвентарю. Траси для катання простягаються вздовж гірської осі найбільших гірськолижних центрів, а саме: Буштени, Азуга, Сіная, Пояна Брашов, Предял. Відстань між цими центрами від 5 до 30 км, що дає змогу туристам побувати майже на всіх гірськолижних центрах за короткий проміжок часу. У румунських Карпатах доволі розвинута мережа спеціалізованих закладів, зокрема, є притулки, бази відпочинку та гірські готелі. Також, наявність у південній частині гір скель, осипів, гребенів дає змогу здійснювати влітку пішохідні походи різних ступенів складності.

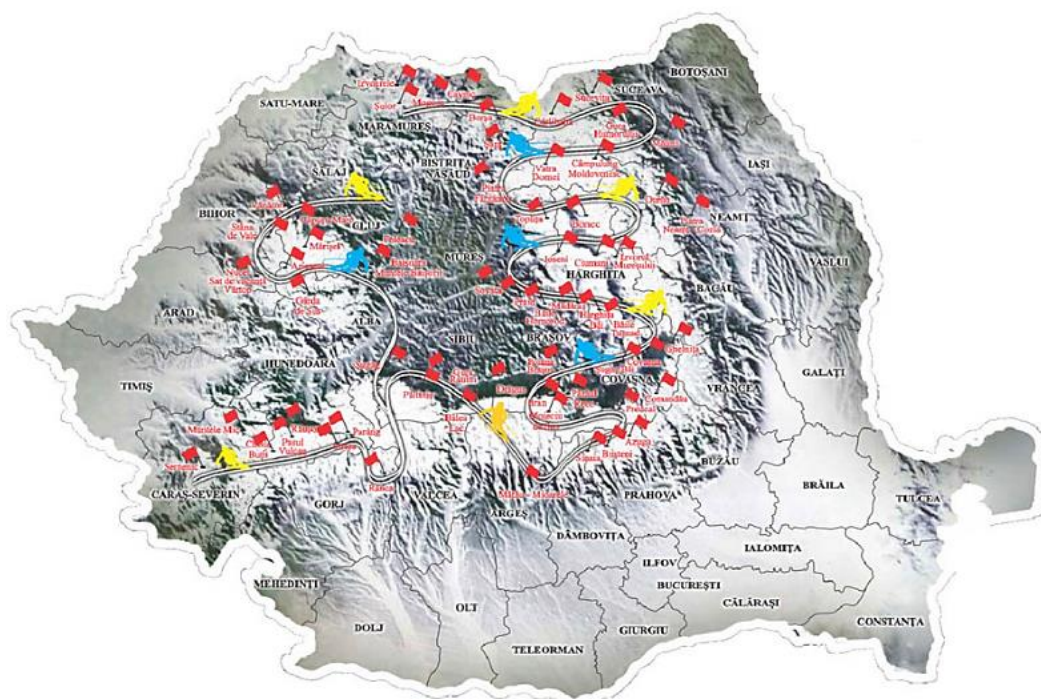

Рисунок 3.2 – Гірськолижні курорти Румунії [39]

Важливу роль в розвитку туризму в Румунії слід віддати узбережжям Чорного моря. Головними особливостями узбережжя є відкриті пляжі довжиною 245 км [23, с.136], що вкриті піщаними відкладами з вологим та рівним дном. Кліматичні умови приморського узбережжя стали передумовою формування багатьох приморських курортів та цій території.

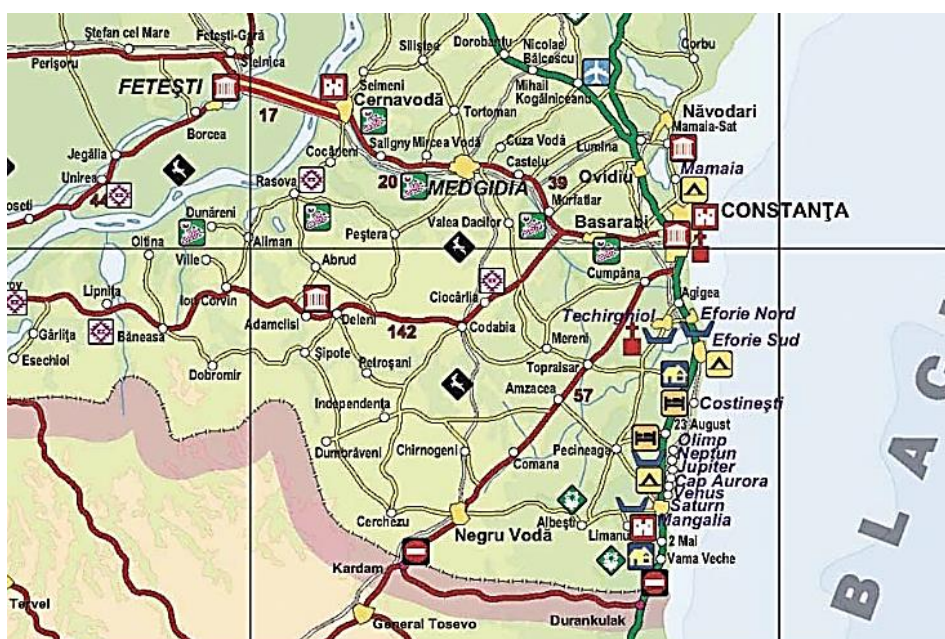

Рисунок 3.3 – Морські курорти Румунії [39]

Мамая - найпопулярніший, найдорожчий і один із найстаріших курортів чорноморського узбережжя Румунії. Розташований на смужці суші між Чорним морем і прісноводним лиманом Сьютгел, на північ від міста Констанца. Мамая - ідеальне місце для любителів водних видів спорту. Крім пляжного відпочинку, курорт Мамая відомий бальнеолікуванням [23, с.137].

Курорт Венус знаходиться на березі Чорного моря, недалеко від міста Констанца. Пісок пляжів цього курорту дуже дрібний, а вода навіть чистіша, ніж у Мамаї. Пляж курорту Венус вважається найкращим на всьому чорноморському узбережжі Румунії. Неподалік курорту розташоване термальне озеро з обладнаними купальнями.

Курорт Нептун розташований біля змішаного лісу Коморова. Пляжі цього курорту піщані, місцями дуже вузькі через ліс, що підступає майже до самої води. Інфраструктура пляжів – на високому рівні. Курорт включає готелі (від 1 до 4 зірок), спортивні майданчики, літній кінотеатр, парк розваг, майданчики для міні-гольфу. Нептун це також і бальнеологічний курорт. Популярним тут є оздоровчий комплекс «Дойна». У цей комплекс входить готель та поліклініка, в якому використовуються бальнеологічні та фізіотерапевтичні методи лікування. На найвищому рівні тут також косметологія.

Між Венусом і Нептуном знаходиться порівняно невеликий курорт Юпітер. Юпітер порівняно молодий йому близько 40 років. Пісок тут також дуже маленький. До послуг відпочиваючих тут: готелі, розташовані практично біля самої води перпендикулярно до берегової лінії, вілли, село Зодіак, кемпінги, літній театр, кінотеатр, басейни, клуби. Юпітер дуже популярний серед молоді.

Територія Румунії багата на бальнеологічні ресурси, зокрема, мінеральні води, термальні джерела, лікувальні грязі, солоні озера, мофети, які є цінними туристичним ресурсами країни. У Румунії сформовано близько 1/3 всіх запасів мінеральних вод Європи [23, с.137-138].

Румунія має достатні запаси водних ресурсів для розвитку туристичної сфери. Зокрема річки Сірет, Прут, Сомеш, Муреш (ріки басейну Дунаю). Річки в країні зручні для розвитку водного спорту, риболовлі та відпочинку. Румунія

налічує близько 3,5 тис. озер. Найбільші озера розташовані біля Чорного моря – Разим, Текіргьол, Сютгьол, Відра, Братеш, Сіноє. Найглибшим являється Льодовикове озеро Букура. Найбільшою прихильністю серед туристів користується озеро Біказ, що являється найбільшим румунським штучним озером, воно утворено греблею на р. Бистриця (воно являється і найбільшим водосховищем в країні). Також туристи зацікавлені озером Сфинта Ана в Трансільванії, яке розташоване у вулканічному кратері. Не меншою популярністю користується різноманіття флори та фауни у цій місцевості. Серед іноземних туристів найпривабливішим є Червоне озеро (або місце «ландшафтної терапії», що позитивно впливає на емоційний стан подорожуючих). Слід відмітити, що водні ресурси, зокрема, озера недостатньо використовуються для туризму.

Також попитом серед іноземних туристів користується – дельта Дунаю, що є найбільшою дельтою в Європі. Тут зосереджено безліч різноманітних видів птахів. Дельта була перетворена в осередок екологічного туризму в Румунії. Крім того, вона була визнана об'єктом світової спадщини ЮНЕСКО[56].

Використання дельти Дунаю та румунських Карпат як об'єктів екологічного туризму в країні буде приносити додатковий дохід від туристичної галузі в країну. Оскільки, на сьогоднішній день, туристи знаходяться в пошуках альтернативи звичайним морським курортам.

Близько 30% країни вкриті лісами, де можна спостерігати різноманіття квітів та трав. Карпати визнані найчистішими горами Європи, де активно розвивається екологічний туризм.

Ще важливими об'єктом природно-географічних ресурсів Румунії, що користується попитом серед туристів є заповідники та національні природні парки (займають 5% площі країни). На території країни налічується близько 500 заповідників та 13 національних парків, деякі з них занесені до світової спадщини ЮНЕСКО [56].

В Румунії останнім часом стрімко розвивається медичний туризм. В країні вже давно поширюється народна медицина – лікування травами, трав'яні масажі

та інші нестандартні способи лікування. Швидкий розвиток медичного туризму підтверджують наступні дані: за підсумками 2015р. казна Румунії була поповнена на 500 млн. євро завдяки даному виду туризму. Ще в 2010р. даний показник був – 250 млн. євро. Близько 80% медичного туризму становить – SPA – туризм. Також розвинений стоматологічний туризм, санаторно-курортне лікування, косметична хірургія, омолодження за привабливими цінами [56].

У Румунії оздоровчий, курортний, оздоровчий або медичний туризм зазвичай називають «курортним туризмом» і мають давню традицію, є підтвердження цього значення з часів Римської імперії та навіть у Румунії сьогодні (наприклад, Терми Геркулани, Геоагіу Вăі – Germisara). Понад 160 населених пунктів Румунії користуються мінеральними водами з лікувальними властивостями, деякі з них оголошені туристичними курортами національного чи місцевого значення або «спа» відповідно до румунського законодавства.

Вважається, що приблизно одна третина природних мінеральних джерел Європи знаходиться в Румунії. Відомі спа-курорти розкидані по всій країні, найважливішими з яких є Băile Felix, Băile Herculane, Sovata, Tușnad, Vatra Dornei, Techirghiol і Mangalia, Călimănești-Căciulata, Olănești та Govora [48].

Згідно з науковими дослідженнями, завдяки природним терапевтичним факторам великої важливості та цінності (мінеральні джерела, грязі та гази), які існують по всій країні та пропонують широкий спектр лікування (серцево-судинних, ревматичних, травних, гінекологічних та реабілітаційних проблем) Крім профілактичної функції, а саме профілактики захворювань, оздоровчий туризм в Румунії має великі ресурси для розвитку.

Туристичний продукт, який пропонують курорти, зосереджується в основному на лікуванні, а саме на медичному обслуговуванні, догляді в період реконвалесценції, особливо для хворих або людей похилого віку, але деякі курорти також пропонують оздоровчі пакети. Оздоровчий компонент продовжує вигравати від значного потенціалу зростання, здатного задовольнити потреби вітчизняних та іноземних відвідувачів.

В Румунії широкого поширення набуло виноградарство та виноробство. Тому туристам також пропонують «винні тури» по найбільших льохах.

Природа та пригоди представляють нішеву сферу туризму, що складається з відвідування природних зон, відносно не зачеплених діяльністю людини, часто у віддалених та/або сільських місцях. Природа та пригоди – це поєднання екотуризму з сільським туризмом і спортивним туризмом. Екотуризм і сільський туризм дотримуються принципів сталого туризму з економічної, соціальної та екологічної точок зору (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Біосферні заповідники, природні та природні парки Румунії [48]

	Назва	Площа, га		Назва	Площа, га
Біосферний заповідник			Природні парки		
1.	Біосферний заповідник «Дельта Дунаю».	576 421,1	1.	Балта Міке в Бреїлі	20665,5
Національні парки (категорія II МСОП)			2.	Мюнцель-Ціокловін	38 106,9
1.	Еліміна	38 316,0	3.	Залізні ворота	128 101,7
2.	Природні гори	47 202,3	4.	Захід	76 055,0
3.	Семенік Карашулуй	36 100,3	5.	Бучегі	32 519,7
4.	Калімані	24 435,5	6.	Ванаторі	30 705,6
5.	Чехлау	7763,0	7.	Гори Марамуреш	133 450,4
6.	Кеїле Біказулуй – Хашмаш	6912,8	8.	Путна – Вранча	38 060,2
7.	Кеїле Нерей – Беушніца	36 811,5	9.	Низький Луг Нижнього Пруту	8 110,0
8.	Козі	16 725,2	10.	Комана	25 107,0
9.	Домогляд – Вала Чорна	61 661,3	11.	Геопарк динозаврів Ретезат	100 049,7
10.	Гори Мачінулуй	11 247,0	12.	Геопарк Мехединське плато	106 376,3
11.	Крайулуйський камінь	14 789,2	13.	Луг Муреш	17 397,4
12.	Буїла – Вантураріца	4478,7	14.	Верхня Муреська ущелина	10 158,6
13.	Ущелина Цзюлуй	10 976,4	15.	Кап	4977,9
	РАЗОМ	317 419,2	16.	Планжі	184,7
			РАЗОМ		769 841,8

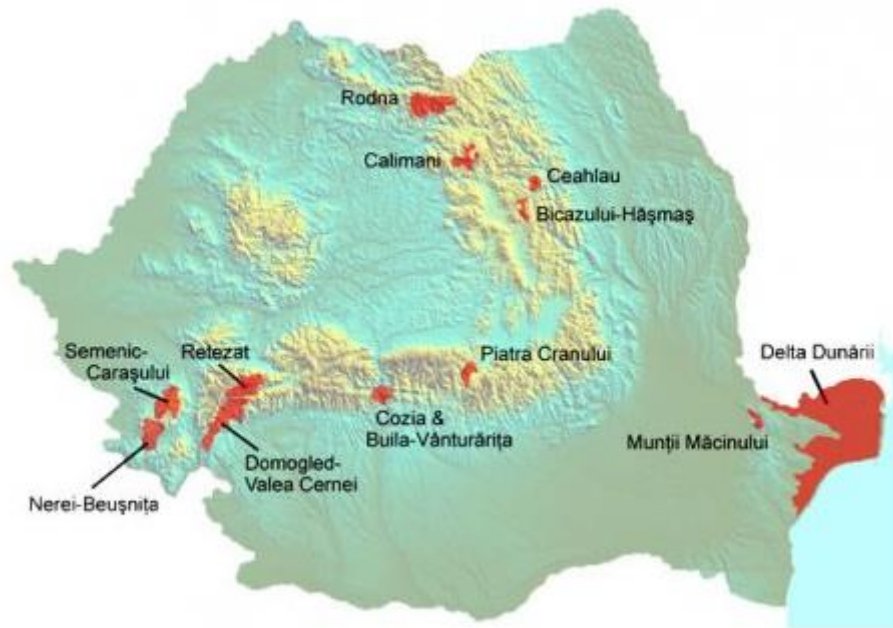

Рисунок 3.4 – Головні природно-заповідні території Румунії [39]

Враховуючи, що вхід вільний у більшість охоронюваних природних територій Румунії та не запроваджено інструментів постійного моніторингу, оцінити кількість відвідувачів у цих територіях можна лише приблизно.

Відповідно до Національної стратегії розвитку екотуризму, розробленої Національним інститутом досліджень і розвитку туризму у 2009 році та оновленої у 2015 та 2021 роках, заповідні природні території щороку приваблюють близько 3 мільйонів відвідувачів. Основними визначними пам'ятками є наступні національні або природні парки: Cheile Bicaz, Hășmașul і Aruseni (500 000 відвідувачів), гори Висегі (350 000 відвідувачів), район Ванаторі-Нямц (350 000), Геопарк динозаврів Retezat (175 000), Piatra Craiului (128 000), Grădiștea Muncelului-Cioclovina and Cozia (100 000) і біосферний заповідник Дельта Дунаю (86 585 туристів, розміщених згідно з офіційною статистикою) [54].

Останніми роками кількість туристів стабільно зростає. Природний парк Cheile Nerei-Beușnița мав приблизно 8000 відвідувачів на рік у 2011-2013 роках, потім 25 000 відвідувачів у 2014 році та приблизно 70 000 відвідувачів у 2021 році. Таке вражаюче зростання відбулося завдяки рекламі водоспаду Бігар як найкрасивішого водоспаду в світі. Журнал «National Geographic» Дійсно,

природна спадщина Румунії була пропагована в останні роки, особливо в іноземних журналах, телевізійних шоу, таких як Top Gear, і на веб-сайтах, і тому кількість іноземних туристів постійно зростає, особливо з Німеччини [54].

Отже, в Румунії для вдосконалення і розвитку туризму є всі необхідні передумови, зокрема наявні туристичні ресурси, проте вони не використовуються в повному обсязі.

3.2. Історико-культурні ресурси Румунії

На території Румунії зосереджена велика кількість культурно-історичних ресурсів для розвитку туризму. Румунія – країна із багатою та цікавою історією. Туристів з усього світу приваблюють значна кількість фортець, замків, палаців, монастирів.

У Румунії досить багато музеїв. Серед яких: національний історичний музей; художній музей, де зберігається безліч витворів західного, східного та румунського мистецтва (Бухарест); етнографічний музей (на місці будинку угорського короля Матиуша Корвинуса, Клуж-Напока); музей народного технічного мистецтва (Сібіу); музей села (Бухарест). Також туристів часто приваблює найстаріший музей Румунії у місті Алба-Юлія, що був створений у 1794р.; історичний музей 15ст. в м. Брашове; археологічний музей Констанци, де продемонстровані найкращі витвори давньогрецького та давньоримського мистецтва в Східній Європі. Великим попитом користується музей Дунаю та картинна галерея – музей Брукенталь (Сібіу) [34, с.79].

Поблизу узбережжя Чорного моря туристам пропонується відвідати наступні історичні пам'ятки: Замок Дракули, резиденція румунських королів Замок Пелеш (Сінає), грецькі фортеці VI-VIIст. до н.е.. (Мангалія, Констанца).

Бухарест вважається містом-осередком архітектурних історичних визначних пам'яток. Серед яких найбільш відвідувані туристами є: палац правосуддя (1864), палац Стирбей (1835), будинок національного банку Румунії (1885), Триумфальна арка, Королівський палац, Патріарша церква(1665),

румунський Атенеум, Кафедральний собор, палац Парламенту, королівський палац (1935), палац Стирбей (1835), палац Кантакузино (1900), палац Президента, монастир Антим, Клуж-Напока. Крім визначних пам'яток Бухаресту ще визнанням користуються палац Телеки, готична церква 15ст.(Тиргу – Муреш); цитадель Карла VI, собор II сторіччя (Алба-Юлія); палац Батануї, що є колишньою резиденцією трансільванських князів, церква Св. Михайла (1396-1432) (Клуж Напока). Також відомим серед туристів м. Брашове, яке в народі називають «румунський Зальцбургом» за його неповторну красу. Тут є залишки цитаделі 1553р. та церва 14 ст. в готичному стилі, ратуша 1420р., церква Св. Варфоломій (XIII ст.), церква Св. Миколи, Хунедоара – найкращий готичний замок країни. Гірськолижний курорт Сіная відомий монастирем 17ст. та резиденцією Короля Карла I (19ст.). Також тут розташований палац Пелеш. Карту визначних історичних пам'яток Румунії демонструє рис. 3.5 та Додаток А.

Найбільш відвідуваним містом є Ясси, де розташовані церква Митрополітане, де знаходяться образи Св. Параскеви, Св. Миколи Чудотворця. Окремо, слід відмітити, найбагатший на мінеральні води регіон Марамуреш, де розташований меморіальний комплекс Чимитирул – Весел, в якому смерть і обряди пов'язані з нею показані через призму гумору.

Рисунок 3.5 – Картосхема культурно-історичних ресурсів Румунії

Культурний туризм може мати своїм об'єктом будь-яку туристичну діяльність, пов'язану з румунською або субрегіональною культурою, включаючи спосіб життя, історію, мистецтво, архітектуру, релігію та будь-які інші елементи, які відкривають вікно в минуле та теперішній спосіб життя.

Румунія характеризується різноманітністю міських і сільських культур, які є результатом довгої історії окупації, міграції та опору, толерантності та синкретичної еволюції. Культурна спадщина Румунії унікальна своєю різноманітністю та контрастністю. Розташована на стику Західної Європи, Балкан і Сходу, з впливом різних етнічних культур, а також із власним сільським духом, автентичність Румунії є чітким атрибутом її національного бренду. Середньовічні міста, укріплені церкви, розписані монастирі, дерев'яні архітектурні шедеври та дакійські руїни – лише деякі з визначних пам'яток, які складають виняткову культурну спадщину Румунії [16].

Ресурси культурного туризму в Румунії мають великий обсяг і сприяють значному зростанню. Конкурентна перевага Румунії в галузі культури та історії також визнається у звіті Всесвітнього економічного форуму про конкурентоспроможність у сфері туризму та подорожей за 2017 рік. З точки зору конкурентоспроможності культурного туризму, індикатори включають ряд культурних цілей ЮНЕСКО, ряд цілей спадщини нематеріальної культури, а також онлайн– додаток для туризму та культурних розваг. Румунія посідає місце в першій половині рейтингу, точніше 36-те місце, з точки зору кількості культурних цілей ЮНЕСКО (докладніше див. Розділ 1). Кількість цілей, включених до усної та нематеріальної культурної спадщини, ставить Румунію на 25 місце. Проте, рейтинг Румунії на 80-му місці з точки зору онлайн– попиту на культурний туризм є нижчим, ніж середній показник ЄС, все ще випереджаючи інші країни в області.

На додаток до регіонального порівняння, пропозиція Румунії в галузі культури та історії може конкурувати з міжнародними ринками, в основному завдяки таким факторам:

– Поєднання та різноманітність міської та сільської культур в Румунії є унікальними в регіоні та можуть запропонувати велику різноманітність продуктів (міський відпочинок, культурний сільський туризм, релігійний туризм, розваги, гастрономія тощо);

– Автентичність та унікальність останніх уцілілих сільських цивілізацій Європи, присутніх у кількох районах Румунії, є привабливими з точки зору експерійного туризму;

– Культурна спадщина Румунії, як матеріальна, так і нематеріальна, є багатого, різноманітною та цінною, що свідчить про унікальний розвиток в європейській історії іншої, синкретичної еволюції, яка досі залишається значною мірою невідомою. За умови залучення необхідних інвестицій та належного просування це може стати джерелом нових цікавих відкриттів для міжнародних відвідувачів [16];

– Для певних ринків (наприклад, Китаю чи Японії) Румунію можна просувати як частину Європейського регіонального культурного пакету, а також як точку входу до Європи.

Культурна спадщина в Румунії регулюється національним законодавством про захист історичних пам'яток (Закон № 422/2001) від світової спадщини (Рішення № 738/2008, 493/2004, 1268/2010) від культурної спадщини (Закон № 26/2008), з музейних і публічних колекцій (Закон № 311/2003) і підтримується національними програмами, такими як Національна програма реставрації (правила застосування опубліковані в 2016 році). Румунія ратифікувала Гранадську конвенцію про охорону архітектурної спадщини Європи (1985) у 1997 році, Флорентійську Європейську ландшафтну конвенцію (2000) у 2002 році та Паризьку конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003) у 2005 році [16].

Культурна спадщина, як матеріальна (нерухомі – будівлі, пам'ятники – і рухомі – колекції, артефакти), так і нематеріальна (традиції) добре представлена в Румунії, з точки зору кількості. На кінець 2021 року Міністерство культури склало перелік із 30 136 пам'яток, з яких 59,34% – це пам'ятки архітектури, 32,14% – археологічні пам'ятки, 6,24% – похоронні пам'ятники та 2,28% – пам'ятники в публічному просторі (статуї тощо). Менше чверті (22,81%) мають національне значення, а 77,19% – місцеве.

Таблиця 3.2

Класифікація за кількістю та типом пам'ятки [54]

Типологія	2019 рік	2020 рік	2021 рік	% (2021)
Археологічні пам'ятки	9686	9687	9687	32.14
Пам'ятки архітектури	17825	17880	17882	59,34
Пам'ятники, розташовані в публічному просторі	682	688	688	2.28
Меморіальні та похоронні пам'ятники	1875	1884	1879	6.24
Всього	30068	30139	30136	100,00

Таблиця 3.3

Класифікація пам'яток за сферою інтересів (спадщина) [54]

Типологія	2019 рік	2020 рік	2021 рік	% (2021)
Пам'ятки національного значення	6871	6878	6875	22.81
Пам'ятки місцевого значення	23197	23261	23261	77.19
Всього	30068	30139	30136	100,00

Лише 16% усіх пам'яток перебувають у середньому, хорошому чи дуже хорошому стані, тоді як 38% перебувають у поганому стані, 3% зруйновані (або майже пошкоджені), а найбільший відсоток все ще залишається неінвентаризованим з точки зору стану збереження (43%). Масштабна деградація пам'яток у Румунії є результатом років недбалості та недостатніх державних і приватних фінансових ресурсів. З часів революції 1989 року і навіть до того утримання цих активів ніколи не було пріоритетом.

За останні кілька років зростаюча кількість реставраційних ініціатив сприяє відновленню та популяризації культурної спадщини Румунії за допомогою урядового та європейського фінансування, доступного через спеціальні програми. У період з 2014 по 2019 рік через Національну програму відновлення було інвестовано 200 мільйонів лейв (45 мільйонів євро). Ці інвестиції призвели до реставрації 245 пам'яток, з яких 175 релігійного характеру (130 національного значення, 45 місцевого значення) і 65 нерелігійного характеру (60 національного значення, 5 місцевого значення). П'ять із відреставрованих пам'яток занесені до списку ЮНЕСКО.

Регіональна операційна програма, а також гранти ЕЕА (Програма збереження та відродження культурної та природної спадщини/RoCultura) виділили кошти на реставрацію та популяризацію пам'яток для туристичних цілей.

Рухомі цінності (артефакти, музейні колекції), які також є частиною національної культурної спадщини, у 2021 році налічували 46 672 одиниці. 18,6% – археологічні артефакти, 17,91% – монети, 17,50% – етнографічні артефакти, 14,42% – природні історія, 11% – образотворче мистецтво, а інші

рухомі блага включають предмети, документи, пов'язані з історією, наукою і технікою, старовинні книги та медалі.

У 2021 році в Румунії функціонував 431 музей. Переважна більшість були музеями місцевого значення (303 – 70,30%), 50 музеїв національного значення (11,6%), 21 регіонального значення (4,87%) і 57 на рівні округу (13,23%). Після класифікації музеїв за спеціалізацією найбільшу кількість належить до галузей етнографії та антропології (119 – 27,61%), мистецтва (96-22,27%) та археології та історії (59-13,69%) [54].

З точки зору розподілу на національній території, 20% музеїв і публічних колекцій зосереджено в Центральному регіоні (центр Трансільванії – повіти Альба, Брашов, Ковасна, Харгіта, Муреш, Сібіу), 17,21% – у Північно-Західному регіоні (включаючи Ясси та Сучаву – Буковинський регіон), 15,45% у Південному регіоні (включаючи повіт Прахова). Класифікація регіонів за кількістю відвідувачів музеїв показує, що перші два також є регіонами з найбільшою кількістю музеїв. На третьому місці за кількістю музеїв і відвідувачів в регіоні Бухарест-Ілфов є культурним центром країни (регіон включає муніципалітет Бухарест і столичну територію – повіт Ілфов, значно меншу територію, ніж інші регіони).

З метою підтримки культурного розвитку та збереження культурної спадщини як ресурсів, що додають цінність румунській економіці, а також людському та символічному капіталу цієї країни, Міністерство культури розробило Національну стратегію культури та спадщини. Представляючи культуру як фактор, що впливає на сталий розвиток, стратегія встановлює дві загальні цілі щодо спадщини:

- 1) використання культурних ресурсів, які представляють елементи місцевої та регіональної ідентичності;
- 2) підтримка культурного туризму для кращого захисту культурної спадщини.

Таким чином, стратегія визначає пріоритети для державних і приватних операторів, а саме:

1) Розбудова, модернізація та використання мережі культурного туризму та маршрутів, які просувають пам'ятки зі списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та з'єднують їх із національними та місцевими пам'ятками в околицях;

2) Поєднання тематичних культурних маршрутів з Румунії з аналогічними європейськими/міжнародними;

3) Включення історичних пам'яток і природних культурних ландшафтів до продуктів, що пропонуються туристичними операторами;

4) Укладення партнерства з Міністерством туризму з метою запровадження сертифікаційних санкцій за нанесення шкоди традиційним культурним елементам;

5) Просування культурної спадщини через спеціальні кампанії;

5) Розвиток інфраструктури поширення інформації [48].

Основні напрямки культурної спадщини Румунії:

1) Перші п'ять найбільш відвідуваних округів, з точки зору об'єктів культурного інтересу, це Брашов, Бухарест, Сібіу, Прахова та Сучава. У них також знаходяться найбільш відвідувані музеї. Замок Бран є найбільш відвідуваною туристичною визначною пам'яткою Румунії, її щорічно відвідують понад 800 000 відвідувачів. За ним йдуть музей Дімітріє Густі в Бухаресті, сільський музей «Астра» в Сібіу та замок Пелеш в Синаї;

2) Брашов був другим найбільш відвідуваним повітом у Румунії у 2021 році, а також найбільш відвідуваним повітом з точки зору культурних відвідувань із сильними цілями, такими як найбільш відвідуваний туристичний об'єкт – замок Бран, відомий і рекламований як «Замок Дракула» (це символічна назва – персонаж Брема Стокера Влад Дракул (Цепеш) не використовував цей замок, існують інші замки, пов'язані з міфом про Дракулу, наприклад Замок Відновлені фортеці (Râșnov), села в Трансильванії, а також центр Брашова (включаючи Чорну церкву) є культурними об'єктами з точки зору національного та міжнародного туризму;

3) Маючи найбільш конкурентоспроможні музеї та колекції, Бухарест є культурним центром Румунії, але також і найбільш відвідуваним напрямком. Туристична пропозиція столиці є комплексною, однак велика кількість туристів (45% від загальної кількості міжнародних прибуттів у місцях розміщення) зумовлена переважно діловим туризмом;

4) Сібіу є традиційним напрямком культурного туризму, починаючи з 2007 року, коли він був Європейською столицею культури, а також є центром Європейського гастрономічного регіону в 2019 році. Центр міста Сібіу переповнений внутрішніми та іноземними туристами, які приїжджають тут на більш тривалий термін, а також для туристів, які приїжджають на відпочинок у місто, особливо в літні місяці, і рекламує два з найбільш відвідуваних музеїв країни (Брукенталь і Астрада);

5) Після Бухареста Трансільванія залишається першим культурним і некультурним напрямком для туристів, які приїжджають до Румунії, здобувши перевагу на красивих селах, мальовничих центрах середньовічних міст, вражаючих сільських пейзажах, а також міфі про Дракулу;

6) Прахова посідає 5 місце (замок Пелеш у Синаї приваблює половину загальної кількості відвідувачів повіту), Сучава 6 місце (з монастирями Буковини в центрі явища). Констанца займає сьоме місце, але не через розвиток культурного туризму (хоча ресурси є), а завдяки великій кількості відвідувачів Музейного комплексу природничих наук (у якому розташований дельфінарій і який приваблює півмільйона відвідувачів). відвідувачів щорічно) [48];

7) Культурний туризм у Хунедоарі зосереджений на великій кількості туристів, яких приваблює замок Корвінілор, доповнений меншою кількістю відвідувачів дакійських руїн фортеці Сармісегетуза Регія та римських руїн Ульпії Траяни. Це число не відображається в перебуванні з проживанням, оскільки одноденні поїздки організовуються в Трансільванії, і туристи зазвичай зупиняються в Сібіу, Алба-Юлії, Брашові або Сігішоарі;

8) Повіти Дамбовіца, Вилча, Ясси, Арджеш і Нямц входять до ТОП-15, однак ці цілі в основному викликають інтерес внутрішніх туристів. Інтересу до

сезонних традицій Марамурешу, а також дерев'яних церков, які є частиною спадщини ЮНЕСКО, недостатньо, щоб підняти округ вище 15-го місця;

9) Муреш входить до Топ-10, привертаючи національний та міжнародний інтерес до культурного туризму. Окрім кількості туристів, які відвідують укріплені цитаделі та церкви, Сігішоара приваблює приблизно 100000 прибулих у помешканнях, кількість відвідувачів, ймовірно, набагато більша, оскільки одноденні поїздки до центру міста не контролюються;

10) Клуж є одним із останніх повітів у ТОП -10 із великою кількістю відвідувачів музеїв, особливо Турда Саліна, а також музеїв муніципалітету Клуж-Напока. Міжнародний туризм загалом складається з ділового туризму;

– Тімішоара не увійшов до ТОП-10. Призначення муніципалітету «Європейською культурною столицею» році наразі не користується достатньою увагою, щоб перетворити його на об'єкт інтересу для туристів. Проте очікуються деякі зміни, якщо проект буде здійснювати та належним чином просувати [48].

Отже, культурно-історична спадщина Румунії є досить багатою, яка приваблює туристів з усього світу, адже вона найкраще відображає середньовічну культуру країни, ілюструє унікальні стилі архітектури, елементи, напрямки, що переносять туристів в історію, національні традиції та звичаї. Територія країни переповнена природно-історичними об'єктами для туристів, проте, кількість туристів залишається помірно незначною, що пояснюється недостатнім розвитком туристичної інфраструктури. Туристичні об'єкти Румунії можуть створити конкуренцію на рекреаційно-оздоровчому сегменті світового ринку.

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ РУМУНІЇ

4.1. Основні проблеми та перспективи розвитку туризму в Румунії

Потенціал Румунії як туристичного напрямку величезний. Румунія має багаті природні ресурси, такі як заповідник біорізноманіття дельти Дунаю, об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, парки та заповідники, вкриті незайманими лісами, озерами та річками, мальовничі села з народною архітектурою та сільськими ландшафтами, де можна спостерігати традиційне життя, великий пропозиція фестивалів традицій, фольклору та міфів Трансільванії, Карпатських гір та розгалуженої гідрографічної мережі. Румунія виділяється своїм великим розмаїттям флори та фауни, багато видів є унікальними або мають найбільшу кількість екземплярів у Європі. Більшість природних джерел в Європі розташовані в Румунії і можуть забезпечити широкий спектр спа-процедур. Культурна спадщина Румунії є унікальною та різноманітною, із середньовічними містами, монастирями, археологічними пам'ятками та укріпленими селами, шістьма об'єктами та територіями, внесеними до Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Гостинність завжди була важливою характеристикою румунської культури. Країна має особливі природні умови для туристичних заходів, таких як походи, верхова їзда, їзда на велосипеді та альпінізм.

Румунія має достатню мережу аеропортів і пряме сполучення з основними напрямками в Європі та на інших континентах через національну авіакомпанію та інші авторитетні авіакомпанії. Її залізнична мережа є четвертою в Європі за розміром, розкиданою по всій території. Країна добре зв'язана з сусідніми країнами та з Європою загалом через мережу доріг та численні пункти перетину кордону. Іншою сильною стороною є добре розвинена мережа річкових портів з великим потенціалом для розвитку.

Румунія є володарем і бенефіціаром території, яка має величезні природні та антропогенні туристичні ресурси, зі ступенем привабливості як характеристикою, яка тісно пов'язана зі специфікою рельєфу, клімату, а також історією місцевого народу. Ці туристичні ресурси, які має країна, є тим важливим елементом, який лежить в основі створення туристичної пропозиції.

Основними елементами природних ресурсів, які надають йому якості, необхідні для розвитку туризму, є:

- рельєф різноманітний, форми рівномірно розподілені по території (31% гори, 36% височини, 33% рівнини та луки [23]) і легкодоступні;

- помірний континентально-помірний клімат з комфортним тепловим режимом і значним лікувальним значенням біоклімату;

- гірська туристична зона – гори займають 36% поверхні країни і зосереджують винятковий туристичний потенціал, який виграє від помірного клімату, що характеризується тепловим комфортом, зменшенням хуртовин, невеликою кількістю лавин і стійкістю шару снігу до 180-200 днів/рік, можливість легкого доступу, сприятлива для занять альпінізмом, походами, різними видами катання на лижах та іншими зимовими видами спорту. Ці елементи додаються

- наявність у гірських районах численних печер, доступних для практики спеотуризму, лісів соціально-рекреаційного та наукового інтересу (природні заповідники та національні парки), які також володіють цінним мисливським фондом, мережі річок та природних/антропогенних озер з різноманітним рибним фондом, що дає можливість практикувати різноманітні форми морського дозвілля;

- ресурси бальнеотуризму, визнані багатством і цінністю лікувальних факторів, таких як: мінеральні та термомінеральні води, природні виділення лікувальних газів, лікувальні грязі та озера, що використовуються для профілактики та лікування різних захворювань, а також для підтримки. Якість затверджених запасів гідромінеральних ресурсів ставить Румунію на одне з перших місць у Європі;

– туристичні ресурси дельти Дунаю, через їхні екологічні, ландшафтні та фауністичні цінності, становить привабливість для здійснення круїзів та експедицій у новому ландшафті, унікальному в Європі;

– туристичні ресурси Чорноморського узбережжя з різноманітними, такими як: морська вода, розміри пляжу, морський біоклімат, термомінеральні води, морська вода та лікувальні грязі, відсутність припливів тощо. яка створює на узбережжі оптимальні умови для задоволення широкого спектру туристичних спонукань: відпочинку та оздоровлення, комплексного санаторно-курортного лікування (профілактичного, лікувального), морського та спортивного дозвілля тощо. У 70-х роках румунське узбережжя було одним із улюблених напрямків туристів із Західної та Північної Європи;

– ресурси фауни та флори, багатий на види, що представляють науковий інтерес або для полювання та рибальства, що характеризується існуванням унікальних екосистем;

– ресурси етнографічного туризму, ця форма туристичних ресурсів походить від багатотисячної та багатой історії румунського народу, безперервності проживання в Карпатсько-Дунайсько-Понтійському регіоні, а також від старих і новіших економічних і соціальних досягнень країни;

– культурно-історичні туристичні ресурси;

– техніко-економічні ресурси включають, з одного боку, сучасні споруди: гідроенергетичні споруди (греблі, водосховища, гідроелектростанції), судноплавні канали і шлюзи, дороги, віадуки, мости, а з іншого боку, господарські одиниці: промислові комплекси, ферми, ринки;

– соціально-демографічні ресурси. Людські поселення, будь то міські поселення чи сільську місцевість можна включити до переліку причин подорожей, які останніми роками набувають все більшого значення. Їх привабливість надається особливою архітектурою, цінностями мистецтва та культури, подіями, які вони проводять. У разі сільських поселень, крім елементів уже додаються також природні умови, придатні для проведення відпустки (чисте повітря, рясна рослинність).

Тому туристичні ресурси, як природні, так і людські, дуже багаті і різноманітні, що дозволяє практикувати всі форми туризму. Проте їх недостатня капіталізація не може принести достатньої користі ні туристичним операторам, ні національній економіці.

Поряд з елементами атракції для розвитку туристичної діяльності необхідні адекватні засоби або матеріальні ресурси для задоволення потреб туристів під час і з приводу подорожей. Ці засоби, відомі під загальною назвою матеріальна база, головним чином технічний капітал, мають різноманітну структуру (заклади розміщення та харчування, транспортні засоби, заклади відпочинку тощо), пристосовані до конкретних потреб туристів, економічних і соціальних функцій. туризму.

Розвиток румунського туризму має керуватися відповідною національною стратегією, щоб зробити Румунію привабливим міжнародним туристичним напрямком. Для того, щоб мати можливість зрозуміти заходи, які необхідно вжити в майбутньому для відновлення туризму в Румунії, необхідно, серед інших кроків, проаналізувати поточну ситуацію та окреслити позитивні та негативні характеристики, які характеризують внутрішній туристичний ринок (табл.4.1). Після аналізу можна вжити заходів, щоб підкреслити сильні сторони, виправити та зменшити слабкі сторони, усунути загрози та використати можливості за допомогою ретельного стратегічного планування.

Можна помітити, що румунський туризм має цінні і диверсифіковані природні ресурси, які, однак, страждають в деяких районах через забруднення та погане виконання екологічного законодавства.

Таблиця 4.1.

SWOT-аналіз туризму в Румунії

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Вигідне географічне розташування, перетин основних євро-азіатських транспортних шляхів, вихід до Чорного моря; – наявність туристичної культури та можливість розвитку всіх форм туризму завдяки різноманітності гармонійно розподілених туристичних ресурсів; – наявність на туристичному ринку Румунії всесвітньо відомих мереж готелів (Mariott, Hilton, HolidayInn, Best Western), які є гарантією якості послуг, що пропонуються туристам; – розвинені телекомунікаційні мережі; – національні програми розвитку туризму («Лижі в Карпатах», «Гірськолижний курорт Предял-Азуга», «Винна дорога») та соціальні програми («Заміський відпочинок», «Узбережжя для всіх»), ініційовані державним управлінням з питань туризму. – численні сільські території з реальним сприятливим потенціалом для розвитку підприємництва – різноманітність природних і культурних ресурсів для стартапів – хороша туристична база та зростання попиту на традиційні туристичні продукти – безпека по всій країні (низький рівень злочинності) – наявність програм на урядовому та європейському рівнях, які забезпечують основу та ресурси для просування регіонів з потенціалом агротуризму – володіння патентами та/або технологіями, які надають туристичним підприємствам конкурентоспроможності – Підвищення лояльності туристів до деяких пропонованих продуктів/послуг 	<ul style="list-style-type: none"> – Низькі темпи зростання кількості місць розміщення в структурах прийому туристів; – середній показник використання експлуатованих закладів розміщення є низьким і знаходиться біля значення 34,5%; – недостатньо розвинута та не модернізована матеріально-технічна база, характерна для туризму (у деяких районах велика частка старих структур розміщення); – недоліки залучення робочої сили, що спеціалізується на туризмі; – наявна невідповідна, фізично чи морально зношена інфраструктура; – відсутність співпраці між економічними суб'єктами, які працюють у сфері туризму; – якісний рівень і низький ступінь диверсифікації туристичних послуг (акцент робиться на розміщення та харчування); – зменшення внеску туристичного сектору у формування ВВП (менше 3%); – дуже низька частка інвестицій у туризм у загальному обсязі інвестицій в економіку нижче 2%; – недостатня туристична інформація та реклама (особливо в Інтернеті); – сезонний характер гірського та приморського туристичного ринку; – невідповідні стратегії в області витрат порівняно з якістю пропонованої продукції ; – суттєві відхилення в конкурентоспроможності та якості туристичних послуг, наслідки цієї політики сьогодні проявляються у

	<p>зміні переваг туристів щодо туристичних напрямків за кордоном;</p> <ul style="list-style-type: none"> – бізнес-середовище, несприятливе для іноземних інвесторів; – відсутність дієвої управлінської політики на всіх рівнях; – нестабільність урядової інституційної структури щодо ролі та повноважень у розробці політики та стратегії туризму. – Відсутність культури підприємництва – Дефіцит підприємницької інфраструктури – дефіцит фінансування для нових та початкових бізнесів – високий рівень податків – адміністративні перешкоди – відсутність заохочення та стимулювання інвестицій – низький рівень інвестицій у людські ресурси, відсутність підприємницької освіти в сільській місцевості – відсутність співпраці між зацікавленими сторонами в індустрії туризму, а також між галузями – відсутність загальної туристичної ідентичності
--	--

Продовження таблиці 4.1

Загрози	Перспективи
<ul style="list-style-type: none"> – Міграція сільського населення в прилеглі міські райони – Занепад сільськогосподарської промисловості – Відсутність підтримки з боку держави через законодавчі та фінансові заходи – імміграція з інших частин світу, яка може вплинути на реальну культуру деяких регіонів у довгостроковій перспективі – зниження рівня життя – економічні та політичні кризи як на національному, так і на міжнародному рівнях 	<ul style="list-style-type: none"> – Економічного зростання – створення кластерів для підтримки та просування туризму разом з іншими галузями певної території – створення, зміцнення та/або покращення місцевої ідентичності – використання можливостей ринкової ніші – розвиток інноваційної діяльності – збільшення кількості місцевих туристичних підприємств – зміцнення місцевої культури та ідентичності шляхом просування місцевих продуктів/послуг

<ul style="list-style-type: none"> – нестабільність урядової інституційної структури з роллю та повноваженнями у розвитку політики та стратегії туризму – погіршення навколишнього природного середовища через різні види забруднення – конкуренція з боку курортів Болгарії, Туреччини, Греції; – міграція висококваліфікованих працівників сфери туризму до Європейського Союзу, зокрема, через дуже низьку заробітну плату в Румунії порівняно із зовнішньою пропозицією; – непривабливе середовище для іноземних інвесторів через фіскальну політику держави; – міграція румунських туристів. Вихід з європейських туристичних потоків; – поглиблення наслідків економіко-фінансової кризи на національному та міжнародному рівнях; – зміни уподобань, потреб, смаків туристів; – вихід на туристичний ринок нових конкурентів; – зростання тиску конкуренції; – вразливість до коливань бізнес-середовища; – на продуктивність праці в туристичній діяльності сильно впливають такі фактори, як: ступінь туристичної привабливості туристичної території, розмір та інтенсивність туристичних потоків, кліматичні умови о кон'юнктурні фактори; – компанії, розташовані на курортах із низькою привабливістю, матимуть нижчі показники та змушені будуть проводити агресивну інвестиційну політику; – поширення вірусів, які можуть мати руйнівні наслідки – терористичні акти, регіональні війни та інші види кризових ситуацій; 	<ul style="list-style-type: none"> – утримання населення на місцевому рівні через програми навчання та професійні можливості. – підвищення якості життя – підвищення усвідомлення цінності спадщини та необхідності її охорони – підвищення освітнього рівня, відповідно знань про управління бізнесом – захист і збереження сільської/природної культурної спадщини – зменшення використання ресурсів, мінімізація відходів, захист навколишнього середовища та збереження біорізноманіття – сприяння сталому розвитку туристичних продуктів і суміжних сфер бізнесу – стале управління земельними ресурсами – зменшення впливу на навколишнє середовище через кустарний характер підприємців сільського туризму – надання фіскальних пільг для нових інвестицій залежно від розміру інвестицій у туристичні підприємства – розвиток туризму шляхом залучення структурних фондів Європейського Союзу, що дозволить підтримувати та фінансувати проекти в цій сфері. – розробка та реалізація стратегії розвитку туризму кожної АНТ; (кілька пріоритетів стратегії: створення та просування національного туристичного бренду, розвиток національної мережі центрів туристичної інформації та промоції); – поточні проекти підтримки майбутньої туристичної діяльності: автомобільні дороги, модернізація
---	--

	<p>залізничного транспорту, термінал морського транспорту для туристів тощо;</p> <p>– залучення інвесторів, особливо іноземних, за допомогою менеджменту. Передача землі на пільгових умовах інвесторам, у тому числі для розвитку нових курортів.</p> <p>– інтерактивні музеї; інтерактивні майстер-класи з рукоділля; невеликі промислові майстерні, які працюють на замовлення туриста: вироби зі скла, кераміка, гравіювання по металу, фронтони.</p>
--	---

Крім того, наявність багатой культурної спадщини затьмарюється станом занепаду численних історичних будівель та пам'яток. Іншими недоліками є недостатнє залучення держави до розвитку та просування культурних цілей, відсутність підтримки місцевих традицій та фольклору.

Зважаючи на те, що туризм передусім передбачає переміщення людей із місця проживання до місця, де вони отримають туристичні послуги, суттєву роль відіграє інфраструктура, особливо транспортно-комунікаційна. З цієї точки зору, Румунія стикається з численними проблемами, пов'язаними з низькою якістю доріг, відсутністю автомагістралей, кільцевих доріг навколо деяких населених пунктів, обмеженим доступом для людей з обмеженими можливостями до численних готелів та туристичних пам'яток тощо.

Для просування можна виділити шість туристичних продуктів, які вважаються найбільш конкурентоспроможними:

- Сільське середовище та сільський туризм (відпочинок у гостьових будинках та малих селянських господарствах);
- Дика природа та природні парки (великий інтерес до флори та фауни);
- оздоровлення (відпочинок, оздоровчі процедури, здорове харчування, повільний туризм);
- Екшн і пригоди (велосипед, піший туризм, скелелазіння тощо);

- Екологічні (культурні або природні тури);
- Сіті-тури (за рахунок збільшення кількості лоукост-рейсів).

Перспективним напрямком туризму в Румунії є екотуризм. Розвиток діяльності з екотуризму в місцевих громадах та на охоронюваних природних територіях районів передбачає низку соціально-економічних переваг, а саме:

- створює появу робочих місць на місцевому рівні (безпосередньо в туристичному секторі чи в суміжному секторі);
- підвищуючи доходи та рівень життя місцевого населення, молодих поколінь заохочувати залишатися в громаді [1];
- стимулює місцеву економіку шляхом розвитку туристичної інфраструктури та послуг (проживання, харчування, транспорт, відпочинок, ремісничі вироби та екскурсивні послуги, сувеніри);
- стимулює сільську економіку шляхом створення або збільшення попиту на сільськогосподарську продукцію необхідні для надання туристичних послуг;
- сприяє розвитку інфраструктури, яка приносить користь місцевим жителям населення також стимулює розвиток периферійних регіонів шляхом капітальних вкладень;
- стимулює покращення міжкультурних стосунків у регіоні.

Ще одним перспективним напрямком розвитку туризму є розвиток гірського туризму, так як Румунія має значні невикористані туристичні ресурси.

Румунські Карпати є найдикішим гірським периметром у Європі та найбільшим гірським масивом на континенті, розташованим в межах одного кордону. Ці гори займають третину всієї площі Румунії (близько 80 000 км²).

Туристичний потенціал Румунських Карпат обумовлений:

- великим розмаїттям природного середовища;
- послідовна антропна туристична забезпеченість, що виникає в результаті підсумовування археологічних елементів та пам'яток, етнографічної та культурно-історичної спадщини.

У цьому ключі зростаючий інтерес іноземних туристів до румунської гірської складової обумовлений зменшенням природних пам'яток і підкресленою антропізацією гірського простору в альпійських країнах простору Європейського Союзу, відповідно, високими значеннями незмінного екологічного фактору в горах Румунії, факт сприятливий для туристичних поїздок.

Це накопичення раніше згаданих сприятливих факторів в умовах вільного глобального туристичного ринку та добре розвиненої управлінської та законодавчої бази може призвести до більш ніж гармонійного соціально-економічного та екологічного розвитку національного гірничого регіону.

В умовах ринкової економіки попит на продукти гірничого туризму постійно коливається, особливо у висхідному напрямку, матеріальні можливості, транспортні засоби, потреба у знаннях та позапрофесійній діяльності, виступають регулюючим важелем, що сприяє цьому процесу.. Таким чином, з'являються нові тенденційні прояви, які, якщо не знайдуть собі рівноцінної пропозиції в конкретний період, породять «безринковий попит» та спрямують внутрішні туристичні потоки у закордонні напрямки.

Для такої країни, як Румунія, де гірський туризм на масовому рівні не пережив багато десятиліть еволюції, обов'язково знати практики «час відпочинку» та соціальні категорії з відкритим горизонтом щодо практики гірничого туризму.

Якщо взяти до уваги стратегію, яку проводить румунський сектор гірничого туризму, бажані такі напрямки дій:

- тактика, спрямована на відновлення (з метою відновлення втрачених профільних ринків);
- напрямок розвитку з метою отримання явно переважаючих показників у цій галузі порівняно з поточним періодом.

Реалізація цих стратегій може бути досягнута лише як середньострокова та довгострокова мета, десь на горизонті 2023-2025 років. Йдеться про мінімальний термін, за якого матеріально-технічна база, співвіднесена з транспортною

інфраструктурою та «видимістю» туристичних зон, може досягти середнього рівня задоволеності, який можна порівняти з рівнем Європейського Союзу.

Що стосується зони катання – як основного компонента гірського туризму в білий сезон – хоча площа, що підходить для занять зимовими видами спорту, значно збільшилася за останні 10 років, вона залишається на рівні у 300 разів нижчою, ніж у Франції або у 100 разів нижчою, в порівнянні з Німеччиною, і близько 50% цієї упорядкованої території знаходиться в горах Бучеджі, Поставару та Клабучетеле Предял (там дуже вузький периметр) [54].

Додамо до цих висновків той факт, що довжина більшості ділянок менше 1 км, багато з них знаходяться на малих висотах (де сніг тримається недовго), а інфраструктура, що підтримує зимові види спорту, застаріла або недостатньо розвинена, то масштаб проблем, які потрібно подолати для розвитку даного напрямку туризму значний.

Сезонність туристичної діяльності на гірських курортах за «сніжною» складовою є ще однією проблемою з погляду на :

- обслуговування спеціалізованої техніки у міжсезоння;
- спрямування фінансових ресурсів;
- виявлення та драматургія людського фактора з компетенціями в туризмі;
- спотворення умов праці через роботи на великих висотах в сезон і практично повну відсутність «об'єкта роботи» в решту року;
- соціальні диспропорції, створювані зайнятістю робочих місць у сезон великою кількістю немісцевих жителів.

Стратегія територіального розвитку Румунії встановила три довгострокові національні цілі (Горизонт 2035) у сфері туризму [58]:

- 1) Диверсифікація та спеціалізація туристичної пропозиції разом із підвищенням якості послуг, концентрацією інфраструктурних інвестицій та перекваліфікацією деградовані туристичні території;
- 2) Активне національне та міжнародне просування румунського туризму, зокрема сільського, екологічний та культурний туризм для використання

різноманіття сільських ландшафтів збереження традиційної діяльності, традиційної гастрономії та культурної пропозиції сусідніх міських центрів;

3) Підготовка та кваліфікація спеціалізованого персоналу, акредитація та реєстрація спеціалізованих структур для забезпечення якості та конкурентоспроможності конкретних туристичних послуг.

У цьому контексті суб'єкти туристичної сфери повинні знайти ефективні рішення, які сприятимуть зростанню туристична діяльність в Румунії. У Румунії визнано п'ять сільських та агротуристичних районів: Марамуреш, Бран-Моїчу, Буковина, Маргінімеа Сібіулуй та гори Апусені [58].

Кожна територія має свої особливості та визначні пам'ятки, але вони мають і спільні риси, напрямок особливі природні ландшафти та автентичні сільські місцевості, безпрецедентні в інших областях Європа.

Географічне положення Румунії, з найрізноманітнішими формами рельєфу, с дуже різноманітні кліматичні умови, зумовлюють велику різноманітність місць проживання, що визначає а унікальне різноманіття в Європі п'яти біогеографічних регіонів, що створює достаток і різноманітність видів рослин і тварин. Цей достаток відображається у широкому спектрі природних ресурсів, які є цінними для туризму.

Незважаючи на довгий перелік очевидних сильних сторін і готовність уряду стимулювати галузь, є також ряд проблем, які потребують уваги в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі:

1) Збір даних, моніторинг та оцінка: на регіональному рівні Румунія продовжує приваблювати меншу кількість міжнародних відвідувачів, ніж будь-яка з сусідніх країн. Обмежена та ненадійна статистика призводить до відсутності корисних систем моніторингу та оцінки, на яких міг би базуватися розвиток туризму на місцевому, регіональному та національному рівнях. Крім того, лише 20% усіх міжнародних туристів, які в'їжджають через митницю, зареєстровані в місцях проживання в Румунії [46]. Це може бути результатом неправильної практики запису або систем моніторингу. Національний інститут статистики не враховує невеликі гостьові будинки (з менш ніж 10 ліжками) та

нерухомість, орендовану через практику спільної економіки, яка зареєструвала швидке зростання.

2) Неадекватний публічно-громадський та публічно-приватний діалог призводить у багатьох ситуаціях до невжиття належних та оперативних заходів державної політики щодо розвитку туризму. Наприклад, податки, пов'язані з трудовими договорами

3) Страхування і неможливість розрізнити різні типи туроператорів (в'їзні та виїзні, малі та великі) означає, що до всіх туроператорів ставляться однаково. Це створило, наприклад, проблеми для вхідних операцій з точки зору отримання дешевших або краще адаптованих страхових пакетів для власних продуктів.

4) Позначення маршрутів велосипедних доріжок: щодо класифікації та визнання велосипедних доріжок страхові компанії не надають страхування для поїздок, які включають такі маршрути. З цієї причини одна з потенційних ключових пропозицій Румунії, яка могла б залучити більше витрат від туризму (через EuroVelo), залишається невикористаною.

5) Санітарні стандарти харчування: згідно з чинними правилами, невеликий сільський ресторан і великий фірмовий ресторан у Бухаресті зобов'язані відповідати однаковим стандартам безпеки. Тому дрібним операторам у сільській місцевості дуже важко здійснювати свою діяльність.

6) Бюрократичний характер регулювання сектору: майже кожна послуга та діяльність регулюються в Румунії (їжа, проживання, діяльність тощо); в той час як деякі є абсолютно необхідними, інші перешкоджають МСП пустити коріння, розвиватися та розширюватися.

7) Аеропортова, залізнична та автомобільна інфраструктура: зі збільшенням туристичних прибуттів (плюс зменшення міжнародних перевезень міжнародних туристів, які використовують залізничний та морський транспорт (по 1%), Уряд має приділяти більше уваги покращенню аеропортової та дорожньої інфраструктури та зосередитися на оновленнях. Багато секторів доріг можна краще використовувати для туристичних цілей і для сполучення місць призначення, що дозволить туристам проводити в цих пунктах довші періоди

часу. Для того, щоб збільшити розвиток туризму і забезпечити кращу гнучкість паралельно з доступністю, як залізниця, так і морські порти повинні розглядатися як пріоритет. Сполучення між міжнародними аеропортами та центрами міст і доступ до туристичних визначних пам'яток за допомогою громадського транспорту можна покращити за допомогою більш екологічно стійких методів.

8) Інфраструктура вимагає уваги на всіх рівнях. Це стосується як місцевих, так і другорядних доріг, які ведуть до туристичних об'єктів, курортів тощо.

9) Ревіталізація та реабілітація центрів міст та фасадів будинків, особливо тих, що стосуються сегменту культурної спадщини, реабілітація та розширення пішохідних зон у туристичних напрямках та обласних центрах, де туристи можуть ночувати. На даний момент законодавство не дозволяє інвестувати державні кошти в відновлення фасадів, оскільки вони вважаються приватною власністю. Цей аспект необхідно виправити, оскільки фасади мають суспільну цінність і відіграють вирішальну роль для розвитку туризму в таких країнах, як Румунія, де культурна спадщина є цінною порівняльною перевагою.

10) Народна архітектура та сільські пейзажі. Бувають ситуації, коли неконтрольована забудова, особливо в сільській місцевості, породжує певні візуальні невідповідності та призводить до забруднення незайманих ландшафтів. Ця незворотна шкода була значною мірою наслідком неконтрольованого будівництва, відсутності необхідних знань і досвіду на регіональному рівні, відсутності відповідного законодавства чи його імплементації, а також обмежених адміністративних можливостей для розробки та забезпечення виконання місцевих будівельних норм, які захищав культурні ландшафти, не розуміючи важливості народної архітектури. Міністерство культури має тісно співпрацювати з Міністерством регіонального розвитку та державної адміністрації для розробки нових процедур зміни та вдосконалення основи генеральних планів містобудування, які передбачають зобов'язання приділяти особливу увагу культурних ландшафтів при регулюванні території, а також інвестиції в комплексні дослідницькі та реабілітаційні проекти.

11) Підтримка малого та середнього бізнесу та інвесторів. Уряд через відповідні міністерства може розвивати інвестиції для стимулювання та залучення більше капіталу в галузь. Наприклад, програма може запропонувати інвесторам покращення громадської інфраструктури в певному відсотковому співвідношенні та на основі чітко встановлених критеріїв (інвестор вносить 1 мільйон євро на розвиток готелю, уряд будує дорогу загального користування чи інший шлях зв'язку до власності, наприклад).

12) Диверсифікація туристичних пропозицій: Бухарест об'єднує приблизно 17% усіх туристичних прибуттів і майже половину всіх міжнародних прибуттів, що свідчить про недостатню зрілість та диверсифікацію продуктів та інтересів у туризмі. Більшість іноземних туристів відвідує центр Трансільванії та Бухарест, а решта країни (схід, південь) менш привабливі для іноземних туристів (включаючи дельту Дунаю). Приморська зона найбільше страждає від сезонного характеру (90% туристів відвідують її в літні місяці, з проблемами з точки зору заповнюваності готелів і утримання робочої сили. Понад 30% місць розміщення зосереджено в трьох напрямках округу, що спричиняє короткочасні проблеми в Констанці, а більшість готелів залишаються незайнятими протягом решти року та завдають збитків місцевій та національній економіці. Диверсифікація туристичних пропозицій є важливою для вирішення проблем. Наприклад, Констанца та Бухарест мають великі можливості стати центрами МІСЕ, якщо будуть створені конференц-центри та офіси. Краща доступність і доступність інформації також може сприяти диверсифікації пропозицій. Наразі в мерії Бухареста, аеропорту немає туристичного інформаційного центру, а інформація, доступна в Інтернеті, обмежена. Крім того, середня тривалість проживання вітчизняних туристів також зменшується, що свідчить про те, що вони проводять довші відпустки за кордоном і коротші в Румунії.

13) Багата культурна спадщина Румунії може бути краще використана для туристичних цілей. Туристи можуть отримати вигоду від кращої розробки та управління продуктами (сильніша цифрова присутність, багатомовні екскурсії, цифрові тури, фільми, кафе, сувенірні магазини та туристичні пакети для ряду

найближчих місць). Підвищення якості, управління та надання послуг може генерувати більше фінансових ресурсів для досягнення цих цілей, щоб вони стали більш фінансово стійкими. У той час як музеї стикаються з проблемами в усьому світі, є спроби вивести музеї на наступний рівень і перетворити їх на навчальні заклади та чинники зростання аудиторії, а також запропонувати свої простори для проведення заходів (багатофункціональні зали). У Румунії є кілька таких просторів, які мають чудові показники в цій галузі і які можна розвивати далі. Молоде покоління покидає село. Як наслідок, традиційні ремесла та фольклор зникають, а автентичний сільський ландшафт втрачає свою ідентичність. Усе це потребує особливої уваги з боку Уряду. МТ у тісній співпраці з галузевими міністерствами та іншими державними установами має розробити індивідуальні програми та можливості фінансування для просування традиційних ремесел, фольклору та можливостей для бізнесу в сільській місцевості.

14) Природа і пригоди. Незважаючи на конкурентні ціни на продукти екотуризму та сільського туризму порівняно з європейськими, Румунія має погані результати з точки зору залучення національних та міжнародних клієнтів. Напрямки екотуризму отримують дуже обмежену підтримку для створення або просування туристичних продуктів. На даний момент існує потреба в аналізі та ідентифікації фінансових механізмів за рахунок фінансування ЄС або Національного екологічного фонду, щоб забезпечити фінансові ресурси для національної мережі напрямків екотуризму та вивчити варіанти, пов'язані з конкретними лініями фінансування в наступному програмному періоді ЄС (враховуючи, що природа та екологія все ще є пріоритетами ЄС). Хоча більшість охоронюваних природних територій склали свої плани управління, стратегії їх відвідування, як правило, не є деталізованими та схваленими експертами з туризму. Тому існує нагальна потреба в чітких методологіях, метою яких є зміст і якість стратегій відвідування, встановлення критеріїв і стандартів, яких необхідно досягти.

15) Курорти – хороша можливість залучити більше європейців: Європа старіє. Люди похилого віку вже становлять понад 20% населення ЄС. Зміцнення їхнього здоров'я збільшило тривалість життя. Переважна більшість людей похилого віку – пенсіонери, тому можуть подорожувати в міжсезоння. Вони вже представляють собою великий ринок для туризму, і очікується, що цей ринок буде значно зростати, особливо для курортного ринку «профілактичної» медицини. Дійсно, профілактика є першочерговою турботою для нового "покоління" літніх людей, які шукають лікування для кращого управління станом власного здоров'я, а також для захисту організму та оптимізації фізичного стану. Румунія має традиційний комплексний підхід до санаторно-курортного лікування, і їй потрібно знову бути інноваційним і створювати профілактичні санаторно-курортні продукти для міжсезоння, задовольняючи зростаючі потреби людей віком від 55 до 70 років, особливо з європейського континенту, які є основними промоутерами зростання світової курортної індустрії [47]. Щоб збільшити потік туристів до курортних напрямків у міжсезоння, зацікавлені сторони приватного місцевого курортного туризму запустили кілька туристичних програм для менш людних періодів за зниженими тарифами (близькими до ціни субсидованих програм державного соціального страхування в курортах). туризм). Однак пропозиції не адресовані всім іноземним туристам, особливо людям похилого віку, і не рекламуються за межами країни, а люди похилого віку в Європі є основною метою туристичної політики ЄС у міжсезоння. Справді, ці пропозиції обмежені жителями Румунії, оскільки туристи повинні мати рецепт від сімейного лікаря та карту державного медичного страхування з Румунії.

16) МІСЕ: Румунія має великі ресурси для розкриття потенціалу розвитку МІСЕ. Більшість із цих необхідних атрибутів уже існує (доступні готелі, гарне та часте авіасполучення, додаткові туристичні пропозиції тощо). Хоча відсутність необхідної інфраструктури, обмежені механізми координації та відсутність просування ускладнюють цей процес. Необхідна відповідна інфраструктура для проведення конференцій (багатофункціональні конференц-центри, які можуть

приймати масштабні міжнародні заходи на понад 3000 осіб); навіть у Бухаресті приміщення в Палаці парламенту, де можна проводити великі заходи, не завжди доступні, і, враховуючи стратегічну функцію цієї будівлі, можуть виникнути додаткові труднощі щодо логістики та дозволів безпеки для учасників. Залучення інвестицій для 4– і 5-зіркових готелів в Орадя, Ясси, Тімішоара, Клуж і Брашов, швидше за все, стимулюватиме розвиток МІСЕ в цих напрямках.

4.2. Розробка екскурсійного туру по країні

Пропонується новий автобусний тур «**ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА В РУМУНІЇ**» тривалістю 6 днів. Плануються групи по 20 осіб+1 супроводжуючий гід/екскурсовод .

1) ТРАНСПОРТ

Туристи виїжджають від Центральний Автовокзалу у місті Чернівці (Головна вулиця, 219,) на рейсовому автобусі (групове замовлення квитків). Екскурсійна програма починається у міст Бухарест на транспорті приймаючої компанії.

Можлива підсадка до групи в Бухаресті (програма дешевше на 2500 грн) Можливі варіанти: від Києву (від 2100 грн.), Одеси (від 2100 грн), Львову (від 2200 грн.), тощо [35].

2) ПРОЖИВАННЯ

Проживання із сніданками (ВВ):

– Брашов Antler Boutique 3* Strada Cerbului Nr.1, 500015 Брашов, Румунія (2 ночі – 1050 грн./особу*2 ночі) [40]

Бутік-готель Antler розташований у відреставрованій будівлі XIX століття в історичній частині міста Брашов всього за 350 метрів від готичної Чорної церкви. В оформленні цього бутік-готелю сучасні зручності гармонійно поєднуються із зачаруванням старовини. У номерах з дизайнерськими декоративними елементами, гарним природним освітленням, телевізором з плоским екраном, кавоваркою та власною ванною кімнатою з феном і

безкоштовними туалетно-косметичними засобами. На всій території butik-готелю Antler є безкоштовний Wi-Fi. Після реєстрації від'їзду гості можуть залишити свої речі у камері зберігання багажу. Взимку для гостей працює лижна школа. У butik-готелі Antler облаштовано приміщення для зберігання лижного спорядження. За 300 метрів знаходиться площа міської Ради, центральна площа Брашова. Гостям надається платний трансфер від/до Міжнародного аеропорту імені Анрі Коанди, розташованого за 154 км.

– Алба Юлія, Hotel Transilvania, P-ta Iuliu Maniu nr. 11, 510094 Алба-Юлія (870 грн/особ/1 ніч). [43]

Готель розташований в центрі Альба Юлія, 300 метрів від Альба Кароліна Citadel, Кімнати і приміщення готелю з окремим кліматичним контролем, міні-баром, Smart TV, і приватною ванною кімнатою .

– Бая-Маре Eurohotel (Bucharest Blvd., no.23, 430251 Бая-Маре, Румунія. [42]

Готель Eurohotel знаходиться менш ніж за 2 км від центру Бая-Маре і має номери з безкоштовним Wi-Fi. Номери готелю Eurohotel мають кондиціонер, телевізор з плоским екраном і кабельними каналами, міні-баром, холодильником і ванною кімнатою з феном. У готелі працює перукарня. Гості можуть безкоштовно відвідувати критий басейн, сауну та тренажерний зал. У дворівневому ресторані, що вміщує до 170 осіб, подають страви традиційної румунської та міжнародної кухні. До послуг гостей конференц-центр з 2 обладнаними залами для проведення нарад. Залізничний вокзал Бая-Маре знаходиться за 1 км, а аеропорт Бая-Маре - за 6 км від готелю. Готель знаходиться за 30 хвилин їзди від найближчих гірськолижних схилів і за 55 км від Веселого цвинтаря. У готелі облаштовано критий паркування з відеоспостереженням (750 грн/особ/1 ніч).

3) ХАРЧУВАННЯ

Сніданки входять до вартості номеру. Обіди та вечері – за власний рахунок.

4) СТРАХУВАННЯ

СК «Універсальна» - 120 грн / 5 діб (30000 Євро покриття, територія дії полісу – вся зарубіжна Європа)

5) ЕКСКУРСІЙНА ПРОГРАМА – згідно програми туру.

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА ТУРУ

«ЮНЕСКО в Румунії» 5 днів/ 4 ночі.

Маршрут: Чернівці-Бухарест-Брашов-Алба-Юлія-Марамуреш-Воронець-
Сігішоара-Брашов-Чернівці

Загальна протяжність маршруту – 2513 км

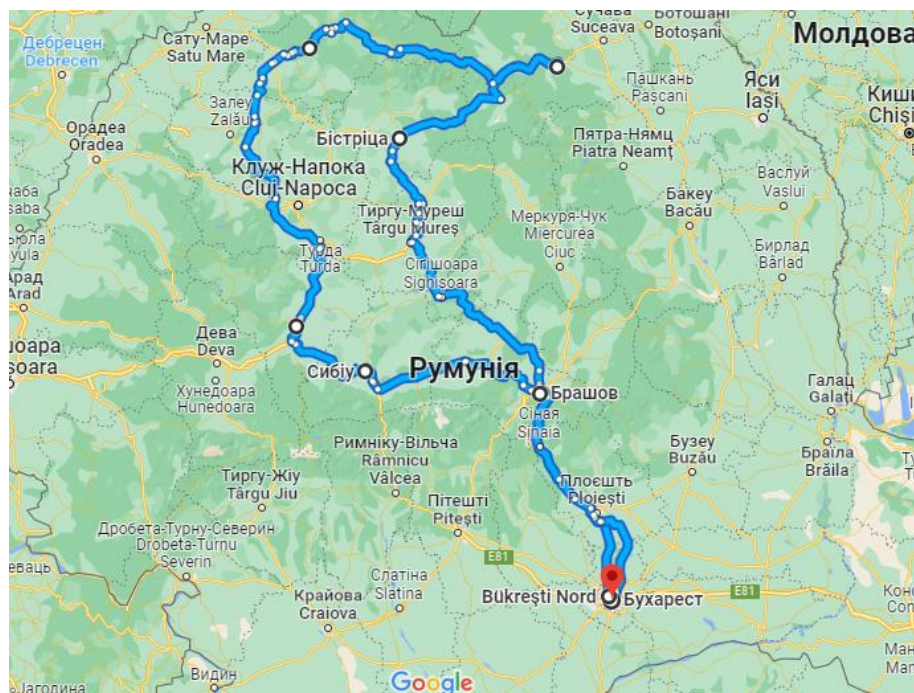

Рис. 4.1 Схема маршруту (екскурсійна частина)

Таблиця 4.2

Основні показники маршруту [складено автором]

1	Вид маршруту	Лінійно-кільцевий
2	Категорія складності	Немає
3	Протяжність маршруту (км)	2513
4	Тривалість маршруту в днях	5
5	Кількість туристичних груп	5
6	Число туристів в групі	20
7	Всього туристів по маршруту	100
8	Всього людино-днів обслуговування	500
9	Початок обслуговування першої групи по маршруту	01.05
10	Початок обслуговування останньої групи маршруту	03.09
11	Кінець обслуговування останньої групи маршруту	08.09

Таблиця 4.3

Плановий графік заїзду туристичних груп за місяцями та програма туру

Місяць	Кількість туристів на місяць	Графік заїзду туристичних груп по місяцях	Кількість груп на місяць
05	20	01/05-06/05	1
06	20	22/06-27/06	1
07	20	15/07-20/07	1
08	20	22/08-27/08	1
09	20	03/09-08/09	1

Таблиця 4.4

Етапи програми

Населені пункти, відстань між ними в км, засіб пересування, час прибуття та виїзду з нього	Найменування тур підприємств та умови розміщення	Заплановані туристичні послуги
Чернівці-Бухарест-Брашов, автобус. 05:00-23:00, 721 км	Відправляючий туроператор, приймаючий туроператор. Готель Antler Boutique 3*	Виїзд з Чернівців. Прибуття в Бухарест, пересадка на місцевий туристичний автобус Експерсія Бухарестом Нічліг в Брашові
Брашов-Сібіу-Алба Юлія, автобус, 229 км, 10:00-18:00	Відправляючий туроператор, приймаючий туроператор. Hotel Transilvania	Сніданок Експерсія в Сібіу – Замок Корвінів – фортеця Алба Юлія. Нічліг в Алба Юлія
Алба-Юлія-Турда-Марамуреш-Бая Маре, автобус, 258 км 10:00-18:00	Відправляючий туроператор, приймаючий туроператор. Eurohotel	Сніданок Експерсія Соляна шахта Турда – Марамуреш. Нічліг в Бая-Маре
Бая-Маре-Бірсана-Воронець-Брашов, автобус, 592 км 08:00-22:00	Відправляючий туроператор, приймаючий туроператор. Готель Antler Boutique 3*	Сніданок. Експерсія в розписні монастирі Буковини: Молдовиця і Воронець.

Населені пункти, відстань між ними в км, засіб пересування, час прибуття та виїзду з нього	Найменування тур підприємств та умови розміщення	Заплановані туристичні послуги
		Екскурсія Бієртан, Сігішоара та Віскрі Нічліг в Брашові
Брашов-Замок Бран-Бухарест -Чернівці, автобус 713 км. 08:00-23:00	Відправляючий туроператор, приймаючий туроператор	Сніданок. Екскурсія Брашовом – палац Пелеш-замок Бран(Дракули). Повернення до Чернівців

Проведемо економічне обґрунтування нового туру:

1) Автобусний переїзд Чернівці-Бухарест-Чернівці – 2500 грн особу в 2 сторони (груповий тариф).

Заплановано, що мікроавтобус в Бухаресті буде наданий приймаючим оператором на 5 діб. Вартість оренди на 1 добу – екв.3000 грн. Отже, на 5 діб вартість оренди автобуса становитиме .

$$\text{Оренда} = 3000 * 6 = 18000 \text{ грн.}$$

Окрім того, окремо треба сплатити вартість пального. Протяжність маршруту становить 2513 км. Споживання мікроавтобусом пального 15 л на 100 км. Вартість 1 л пального приблизно 2 євро (80 грн.). Виходячи з цих даних, вартість пального при супроводі автобуса становитиме.

$$\text{Пальне} = 2513/100 * 15 * 80 = 30156 \text{ грн}$$

Таким чином, витрати на проїзд дорівнюватимуть

$$\text{Транспорт} = 18000 + 30156 = 48156 \text{ грн. на групу}$$

2) Витрати на проживання 4 ночі на базі сніданків становитимуть з групи 20 туристів+1 керівник:

$$\text{Проживання} = (1050 + 870 + 750 + 1050) * 21 = 78120 \text{ грн.}$$

3) Оплата послуг керівника групи (супровід, проведення екскурсій) – 8000 грн. за весь тур.

4) Вартість страхування на групу:

Страхування = $120 * 21 = 2520$ грн

5) Таким чином повна собівартість туру з групи складе:

СВ = $48156 + 78120 + 8000 + 2520 = 136796$ грн,

6) Послуги українського туроператора з організації туру 2500 грн/особа

7) Підсумкові розрахунки

Вартість туру з групи:

В грн = $136796 + 2500 * 20 = 186796$ грн.

Вартість туру на одного туриста:

В тур = $186796 / 20 = 9340$ грн.

Плануємий прибуток компанії за рік (7 груп):

Пр = $(186796 - 136796) * 5 = 250000$ грн.

Інформаційний лист для туристі наведено в Додатку Б .

Для того щоб продати новий туристичний продукт туристичним підприємствам необхідно:

- привернути увагу потенційних турагентів та туристів;
- викликати інтерес у турагентів та туристів до продукту;
- викликати бажання у турагентів та туристів купити даний продукт;
- стимулювати покупців до реальної дії,
- надати доступні і прийнятні ціни.

Найефективнішим каналом просування нового турпродукту є глобальна мережа Інтернет, а зокрема соціальні мережі. Даний спосіб не вимагає витрат, і великої кількості часу. Тож агенції можуть просувати тур за допомогою своїх сторінок у Фейсбуці, Інстаграм, через групи у Телеграм та Вайбер тощо. Таким чином матеріальні витрати на просування турпродукту відсутні.

Тур є економічно доцільним.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки.

1) вивчено туристичні ресурси території.

Розвиток туризму ґрунтується на цілеспрямованому та розумному використанні туристичних ресурсів, сутністю якого є об'єкти туристичного інтересу, потенційно здатні задовольнити потреби людей, що виникають у процесі туристичної діяльності. Там, де немає туристичних ресурсів, не може бути туризму в принципі. Окремі туристичні ресурси передбачають лише туризм в обмежених масштабах, оскільки в цьому випадку відвідування об'єктів туристичного інтересу може бути пов'язане з небезпекою для життя людини, або цей інтерес має за деякими показниками короткочасний ресурс, найчастіше тимчасовий.

2) виділено основні властивості туристичних ресурсів.

До основних властивостей туристичних ресурсів належать: привабливість; доступність; ступінь обізнаності про них; атрактивна значущість; ландшафтні, екологічні та соціально-демографічні характеристики; потенційний запас, потужність; способи використання.

3) визначено методи дослідження.

Визначено методи дослідження – описовий, аналітичний картографічний, тощо. А також розроблено алгоритм дослідження.

4) виділено історичні аспекти освоєння туристичних ресурсів країни;

Туристична діяльність на території Румунії велася достатньо давно, але перші організації, метою яких було заохочення подорожей, з'явилися в другій половині XIX століття.

Перший закон про туризм був прийнятий у 1936 році

Для туристичної діяльності в країні були організовані туристичні агентства всередині країни та за кордоном, для міжнародного туризму.

У лютому 1967 р. рішенням уряду було створено "Національне туристичне бюро" (НТБ). У 1970 році було засновано «Агентство Комтурист» з метою продажу імпортованих товарів з оплатою в іноземній валюті.

Постійний розвиток туристичної діяльності в Румунії викликав створення в 1970 році Міністерства туризму, як спеціалізованого центрального органу державної адміністрації.

5) проаналізовано сучасний стан розвитку туризму Румунії;

У 2021 році надходження від міжнародного туризму склали приблизно 400 мільйонів євро, що на 72,5% менше, ніж у 2019 році. Середня сума, витрачена іноземним туристом, залишалася відносно незмінною протягом 2019-2020 років, але знизилася на 11,5% у 2021 році порівняно з 2019 роком.

За даними Національного інституту статистики, у 2020 році в секторі готелів і ресторанів було зайнято 169 655 осіб, що становить 3,4% усіх працівників Румунії.

За даними Національного інституту статистики, у 2021 році зафіксовано 843 тис. прибуттів іноземних туристів та 1,83 млн їх ночівель у закладах розміщення.

Крім того, у тому ж році було 8,53 мільйона прибуттів румунських туристів у місцях розміщення з 19,0 мільйонами ночівель.

б) проаналізовано природні туристичні ресурси Румунії;

Найбільш важливими природними ресурсам Румунії є: кліматичні, водні, лісові, ландшафтні ресурси. Специфічні властивості клімату, природних умов Румунії створюють всі необхідні передумови для формування розвинутої мережі гірськокліматичних, гірськолижних, морських та бальнеолгічних курортів.

У румунських Карпатах доволі розвинута мережа спеціалізованих закладів, зокрема, є притулки, бази відпочинку та гірські готелі. Важливу роль в розвитку туризму в Румунії слід віддати узбережжям Чорного моря. Річки в країні зручні для розвитку водного спорту, риболовлі та відпочинку. Румунія налічує близько 3,5 тис. озер.

Використання дельти Дунаю та румунських Карпат як об'єктів екологічного туризму в країні буде приносити додатковий дохід від туристичної галузі в країну.

В Румунії останнім часом стрімко розвивається медичний туризм. В країні вже давно поширюється народна медицина – лікування травами, трав'яні масажі та інші нестандартні способи лікування.

8) проаналізовано історико-культурні ресурси Румунії;

На території Румунії зосереджена велика кількість культурно-історичних ресурсів для розвитку туризму. Румунія – країна із багатою та цікавою історією. Туристів з усього звіту приваблюють значна кількість фортець, замків, палаців, монастирів.

У Румунії досить багато музеїв.

Туристам пропонується відвідати наступні історичні пам'ятки: Замок Дракули, резиденція румунських королів Замок Пелеш (Сінає), грецькі фортеці VI-VIIст. до н.е.. (Мангалія, Констанца).

Бухарест вважається містом-осередком архітектурних історичних визначних пам'яток. Серед яких найбільш відвідувані туристами є: палац правосуддя (1864), палац Стирбей (1835), будинок національного банку Румунії (1885), Тріумфальна арка, Королівський палац, Патріарша церква(1665), румунський Атенеум, Кафедральний собор, палац Парламенту, королівський палац (1935), палац Стирбей (1835), палац Констакудило (1900), палац Президента, монастир Антим, Клуж-Напока.

За останні кілька років зростаюча кількість реставраційних ініціатив сприяє відновленню та популяризації культурної спадщини Румунії за допомогою урядового та європейського фінансування, доступного через спеціальні програми.

9) виділено основні проблеми та перспективи розвитку туризму в Румунії.

Румунія є володарем і бенефіціаром території, яка має величезні природні та антропогенні туристичні ресурси, зі ступенем привабливості як характеристикою, яка тісно пов'язана зі специфікою рельєфу, клімату, а також

історією місцевого народу. Ці туристичні ресурси, які має країна, є тим важливим елементом, який лежить в основі створення туристичної пропозиції.

Можна помітити, що румунський туризм має цінні і диверсифіковані природні ресурси, які, однак, страждають в деяких районах через забруднення та погане виконання екологічного законодавства.

Крім того, наявність багатой культурної спадщини затьмарюється станом занепаду численних історичних будівель та пам'яток. Іншими недоліками є недостатнє залучення держави до розвитку та просування культурних цілей, відсутність підтримки місцевих традицій та фольклору.

Незважаючи на довгий перелік очевидних сильних сторін і готовність уряду стимулювати галузь, є також ряд проблем, які потребують уваги в короткостроковій, середньостроковій та довгостроковій перспективі.

В умовах ринкової економіки попит на продукти гірничого туризму постійно коливається, особливо у висхідному напрямку, матеріальні можливості, транспортні засоби, потреба у знаннях та позапрофесійній діяльності, виступають регулюючим важелем, що сприяє цьому процесу.. Таким чином, з'являються нові тенденційні прояви, які, якщо не знайдуть собі рівноцінної пропозиції в конкретний період, породять «безринковий попит» та спрямують внутрішні туристичні потоки у закордонні напрямки.

Сезонність туристичної діяльності на гірських курортах за «сніжною» складовою є ще однією проблемою.

В Румунії є проблеми зі збором статистичної інформації.

Важливими є проблеми публічного діалогу, страхування, велотуризму, стандартизацією харчування, інфраструктурою, реставрацією історичних пам'яток, підтримкою малого і середнього бізнесу, диверсифікацією туристичних пропозицій та ін..

Для просування можна виділити шість туристичних продуктів, які вважаються найбільш конкурентоспроможними:

– Сільське середовище та сільський туризм (відпочинок у гостьових будинках та малих селянських господарствах);

- Дика природа та природні парки (великий інтерес до флори та фауни);
- оздоровлення (відпочинок, оздоровчі процедури, здорове харчування, повільний туризм);
- Екшн і пригоди (велосипед, піший туризм, скелелазіння тощо);
- Екологічні (культурні або природні тури);
- Сіті-тури (за рахунок збільшення кількості лоукост-рейсів).

В роботі розроблено екскурсійний тур «ВЕСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА В РУМУНІЇ» , який надасть туристам можливість оцінити найважливіші пам'ятки країни за порівняно невелику вартість (9340 грн). Програма є прибутковою та економічно доцільною за умови її регулярного виконання у літній сезон.

Таким чином, усі завдання виконано і мету роботи досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку. *Культура України*. 2019. Випуск 32. С.25
2. Вишнеvsька Г. Г. Потенціал культурно-пізнавального туризму у збереженні культурної спадщини. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 19. Т. II.
3. Волкова І.Г. Розвиток туризму в країнах західного Причорномор'я (Румунія та Болгарія) та їх співробітництво з Україною. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна* 2022. Випуск/Issue 15
4. Гарбар Г. А. Туризм як соціокультурний феномен. *Гілея: науковий вісник*. Київ, 2020. Вип. 80. С. 180-185.
5. Горіна Г.О. Ринок туристичних послуг: управління розвитком в умовах просторової поляризації. Кривий Ріг : Чернявський Д.О., 2017. 305 с.
6. Грицюк Ю. Рекреаційно-туристична характеристика Європейського макрорайону. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. №1. С.112
7. Дрогомирецька М. І. Культурно-пізнавальний туризм і його роль у стійкому розвитку регіонів. *Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку: матеріали доп. Міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: КНТЕУ, 2018. С. 68-69.
8. Євтушенко О. В. Застосування комплексу маркетингу в сфері туризму. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2019. № 11-44. С. 166-170
9. Єгорова Є. Н. Ресурсна база культурного туризму: традиції, сучасний стан. *Суспільство: філософія, історія, культура*. 2020. №5
10. Іванько О.О. Сучасні тенденції розвитку туристичної галузі країн Причорномор'я. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Державне управління»*. 2018. №4. Т.29(68). С.7-11.
11. Іванюк У.В. Особливості функціонування туристичних підприємств в сучасних економічних умовах. *Моделювання регіональної економіки*. 2018. № 2. С. 436-444.

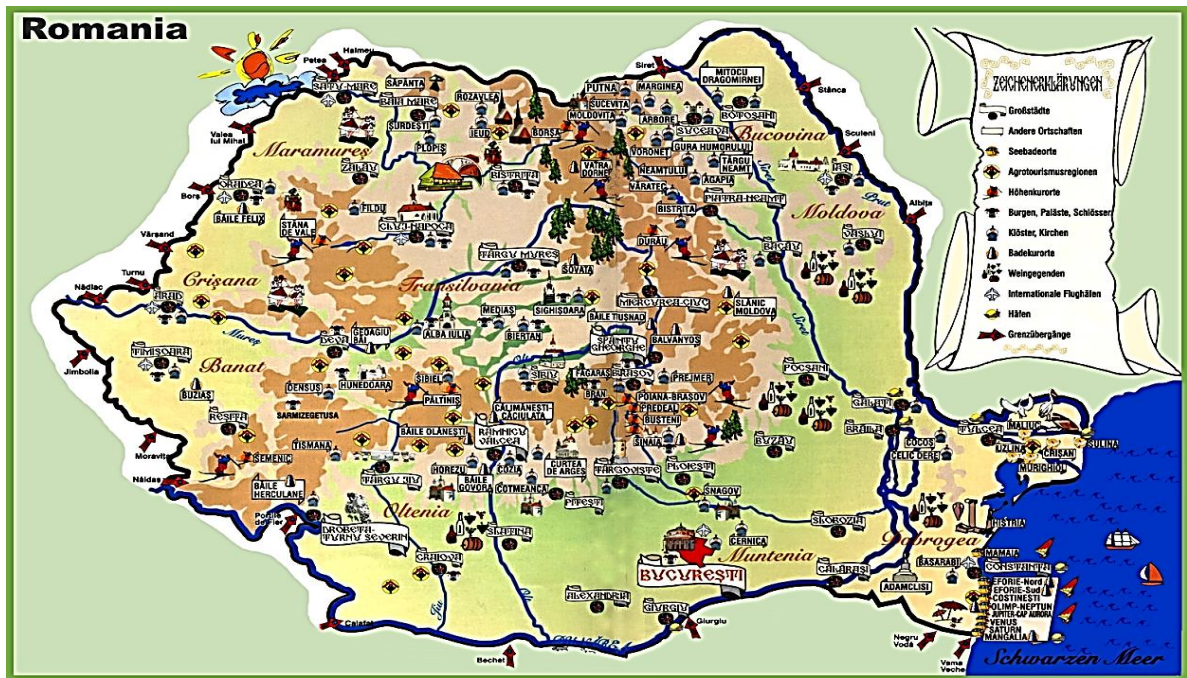
12. Кіптенко В.К. Менеджмент туризму. Київ : Знання, 2018. 502 с.
13. Країни світу. Довідник для ерудитів та мандрівників. / За заг. ред. Шамхалова Ф.І. Харків, Книжковий клуб, 2016. С.29.
14. Країнознавство/ В.П. Крижанівський та ін. Київ : Знання, 2018. 439 с.
15. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. URL: <https://tourlib.net/stattiukr/kuzmuk.htm>.
16. Кучеренко В.С. Рекреаційно-туристичні ресурси Румунії як основа для розвитку туризму. URL: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/3306/3262>
17. Никига О. Пізнавальний туризм: сутність та особливості організації. *Вісник Львівського державного університету фізичної культури*. 2021 № 11.
18. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону/ за заг. ред В. Г. Герасименко. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262 с.
19. Пазенок В.С. Філософія туризму. Київ : Кондор, 2018. 266 с.
20. Паньків Н. Організація культурно-пізнавального туризму. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Том 1
21. Парфіненко А. Ю. Культурний туризм як чинник соціально-економічного розвитку територій. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2019. Вип. 43. Ч. 1. С. 233-242.
22. Парфіненко А. Ю., Гербіш А. П. Культурний туризм як чинник капіталізації культурної спадщини території. *Туристичний бізнес: світові тенденції та національні пріоритети: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (9 листопада 2012 року)*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 73-76.
23. Парфіненко А.Ю., Дубова Д.А. Перспективи розвитку міжнародного туризму в Чорноморському регіоні. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*, 2018. Вип. 7. С. 136–141.
24. Пізнавальний туризм. URL: <https://thecity.com.ua/piznavalnij-turizm.html>
25. Рега М.В. Туристичний бізнес в економічному просторі України. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2020. № 19. С. 299-303.

- 26.Савіцька О. П., Федорович О. І. Культурний туризм: реалії та перспективи розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2021. № 24.1. С. 376–383.
- 27.Сажнева Н. Значення рекреаційних передумов у формуванні територіальних рекреаційних систем. *Сучасна географія та навколишнє природне середовище: Зб. наук. праць*. Вінниця: Рекламна Агенція „Старт Трек“, 2020. С. 83–84.
- 28.Святохо Н.В. Концептуальні основи дослідження туристичного потенціалу регіону. *Економіка і управління*, 2017. №2. С. 30-36.
- 29.Скорченко Ю. А., Цехош С. В., Цехош І. В. Культурний туризм як форма транскордонного співробітництва. *Географія та туризм*. 2018. № 13 (11). С. 36–44.
- 30.Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. Київ : ВД «Слово», 2016. 212 с
- 31.Смірнов І.Г. Логістичне оцінювання рекреаційно-туристичних об'єктів та ресурсів (в контексті логістичної моделі сталого розвитку туризму). Житомир: М. Косенко, 2020. С. 239-246.
- 32.Теребух А.А. Методологічні аспекти аналізу ресурсів міського туризму. *Наук.вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія «Економіка і менеджмент»*. 2021. № 12. С. 109–115.
- 33.Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 537 с. 25.
- 34.Туристична політика зарубіжних країн / за ред. А. Ю. Парфінєнка. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. 220 с.
- 35.Укрпас. URL: <https://ukrpas.com.ua/bus/bucharest>
- 36.Ярьоменко С.Г. Лікувально-оздоровчий туризм в Румунії: територіальна організація та основні тенденції розвитку/С.Г.Ярьоменко. URL:http://tourlib.net/statti_ukr/yaromenko.htm
- 37.Government of Romania. Tourism Development Strategy of Romania—Strategy and Action Plan (February 2022); Government of Romania: Bucharest, Romania, 2022; Volume 2. URL: <http://sgg.gov.ro/1/>

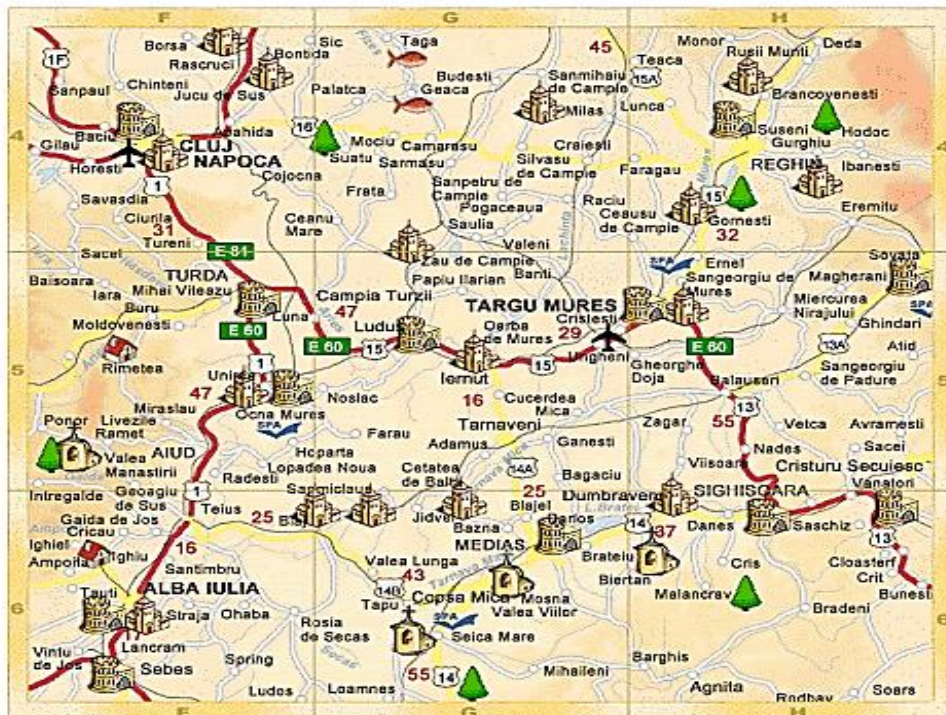
38. Government of Romania. DECISION no. 358 of May 30, 2019 Regarding the Approval of the National Ecotourism Development Strategy—Context, Vision and Objectives—2019–2029. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/219401>
39. Geographical Map of Romania. URL: <https://harta-romaniei.org/harta-geografica-a-romaniei.html>
40. Hotel Antler Boutique. URL: <https://www.booking.com/hotel/ro/antlers.uk.html>
41. Hotel Eurohotel. URL: <https://www.booking.com/hotel/ro/best-western-eurohotel.uk.html>
42. Hotel Transilvania. URL: <https://www.booking.com/hotel/ro/transilvania-alba-iulia.uk.html>
43. UNWTO Tourism Highlights, 2019 Edition. URL: http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2019.pdf
44. UNWTO Tourism Highlights, 2020 Edition. URL: http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2020.pdf
45. UNWTO Tourism Highlights, 2021 Edition. URL: http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2021.pdf
46. Anghel, M. Statistical Analysis of Tourism Activities in Romania. Romanian Statistical Review, 2022 Supplement, 2, 97-105. URL: <https://www.revistadestatistica.ro/2022/02/romanian-statistical-review-12032/>
47. Destinații prietenoase pentru turiștii cu vârsta de peste 55 de ani. URL: <https://danielbotea.ro/2020/02/destinatii-prietenose-pentru-seniori-proiect-transfrontalier-romania-bulgaria.html>
48. Dulău M. Managementul cererii și ofertei turistice. URL: https://www.researchgate.net/publication/271443346_Managementul_cererii_si_ofertei_turistice
49. Fota C. Dezvoltarea turismului în România. URL: <https://ro.scribd.com/document/103979227/Dezvoltarea-Turismului-in-Romania>

50. Iacob V., Grigorescu D., Petre A. Evoluția turismului intern și extern în România. URL: <https://www.revistadestatistica.ro/supliment/2021/12/evolutia-turismului-intern-si-extern-in-romania/>
51. Institutul Național de Statistică – ROMÂNIA. URL: www.insse.ro
52. Lavinia A. Evoluția turismului în România. URL: https://www.academia.edu/41693738/Economia_serviciilor_Evoluția_turismului_în_România
53. Pațac F. Istoria comerțului și turismului. URL: http://file.ucdc.ro/cursuri/T_2_n218_Istoria_comertului_si_turismului.pdf.pdf
54. România. Strategia națională a României pentru dezvoltarea turismului 2019-2030. URL: <https://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2022/11/SNRDT-actualizat-var-pt-HG-2023-2035.pdf>
55. Romanian Statistical Review. URL: <http://www.revistadestatistica.ro>
56. Rusu C. Perspectivele dezvoltării ofertei turistice Românești în context European. URL: http://www.ugal.ro/files/doctorat/sustineri/2017/03_10_Rezumato_Brosura_RO.pdf
57. Samson, T. The perspective of the tourism evolution in 2021. Romanian Statistical Review 2022, Supplement, 5, 188-197. URL: <https://www.revistadestatistica.ro/2022/05/romanian-statistical-review-12018/>
58. Strategia națională a României pentru dezvoltarea turismului 2023-2030. URL: <https://turism.gov.ro/web/wp-content/uploads/2022/11/SNRDT-actualizat-var-pt-HG-2023-2035.pdf>
59. Turismul României Breviar Statistic. URL: <https://insse.ro/cms/ro/content/turismul-rom%C3%A2niei-breviar-statistic-4>

Узагальнена картосхема туристичних ресурсів Румунії

Карта історичних туристичних ресурсів Румунії

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ
«ВСЕСВІТНЯ СПАДЩИНА В РУМУНІЇ» (5 ДНІВ/4 НОЧІ)

***Чернівці-Бухарест-Брашов-Алба-Юлія-Марамуреш-Воронець-Сігішоара-
Брашов-Чернівці***

Пропонуємо Вашій увазі дуже насичений і пізнавальний тур Румунією, маршрут цього туру захоплює найкрасивіші провінції Румунії: Трансільванія, Буковина і Марамуреш.

Про Трансільванію чули всі, це багато в чому завдяки красивим середньовічним замкам і фортецям і звичайно безумовно, завдяки Дракулі. Запевняю Вас, вони заслуговують на Вашу увагу!

Ви знали, що в Буковині знаходяться, як багато хто вважає, найунікальніші пам'ятники Румунії, та й по всій Європі аналогів цим пам'ятникам немає – це чарівні розписні монастирі Буковини.

Ну а Марамуреш – душа румунського села, тут автентичні традиції, звичаї, досі місцеві селяни щонеділі одягаються в національний одяг, смачна кухня та шедеври дерев'яної архітектури. Ансамбль з 8 дерев'яних церков Марамуреша у списку.

Що Вам сподобається в цьому турі – це різноманітність! Румунія різноманітна, колоритна та цікава країна та програма цього туру дозволяє в цьому переконатися. У програмі цього туру Румунією є відвідування розписних монастирів Буковини, дерев'яні церкви Марамуреша, легендарні замки Трансільванії, прекрасні палаци та найцікавіші стародавні міста Румунії, чудові Карпати – одним словом все що Вас приведе в захват!

1 день

Виїзд о 06:00 з Центрального автовокзалу м. Чернівці . Переїзд в Бухарест, пересадка в мікроавтобус приймаючої компанії.

Екскурсія Бухарестом. Бухарест і сьогодні справляє суперечливі почуття. У плані архітектури переважно позитивні, менше у плані автомобільного трафіку. :)

У плані архітектури амальгам, каламбур архітектурних стилів. Туристи в захваті від північної частини міста: прекрасний парк Херестреу, Музей Села, широкі бульвари Кисельова та Авіаторилор, Тріумфальна Арка. Атений, будівля Ощадбанку, Палац Юстицій, Міністерство Сільського Господарства, Палац Крецулеску, Палац Кантакузіно, впевнений, що може пишатися будь-яка столиця.

Але все це є сусідами з соціалістичними спорудами побудовані коли відбулася індустріалізація країни.

Викликає здивування і масташтабний проект навколо Палацу Парламенту та мікрорайону навколо нього, та й сама будівля Палацу Парламенту чого варта, все ж таки друга у світі адміністративна будівля після Пентагону і найбільша в Європі!

І звичайно в Бухаресті варто прогулятися Старим Центром, з його богемним повітрям.

Висновок, у Бухаресті є що подивитися. Це цікаве, колоритне місто, де є потроху, і балканська обстановка, і французька, і соціалістична...

У Бухаресті ми можемо відвідати Атений, дуже гарний концертний зал, де виступає Національна Філармонія Румунії. Чудовий інтер'єр, прекрасна

акустика. За бажанням, можемо зробити екскурсію до Палацу Парламенту в Бухаресті.

Трансфер до Брашова.

Нічліг в готелі.

2 день

Сніданок. Вийзд на маршрут. Трансфегераське шосе за висотою автодорогою в Румунії, після шосе Трансальпіна. Ми проїдемо від села Кирцишоара до озера Биля, також проїдемо і тунель який з'єднує дві історичні області Румунії: Валахія та Трансільванія. Фото-зупинки на оглядових майданчиках, прогулянки навколо озера Биля, відвідування базару де продається домашнього виробництва сири, ковбаски, випічка, сиропи, варення.

Пішохідна екскурсія містом Сібіу. Сібіу є центром німецької громади в Румунії, одне з найчарівніших середньовічних міст Трансільванії. Був обраний культурною столицею Європи у 2007 році. Прогулянка старою частиною міста, огляд численних пам'яток.

Екскурсія в Замок Корвінів.

У невеликому, промисловому містечку Хунедоара, велично височить найбільший за архітектурою замок Трансільваній – замок Корвінов. У перекладі слово «корвін» означає «ворон». Цей птах у різних видах супроводжує відвідувачів буквально всюди. Замок є чудовим зразком готичного стилю архітектури, з химерними вежами та потужною фортечною стіною.

Екскурсія в фортецю Алба Юлія .

Фортеця Алба Юлія розташована на пагорбі в центрі трансільванського міста Алба Юлія (65 тисяч населення). Для румунського народу це місто є символом Великого Об'єднання, об'єднання румунських земель у 1918 році. Так звана фортеця зразка Ваубан. Bastionна фортеця Алба Юлія у вигляді семикутної зірки була збудована австрійцями 300 років тому. У фортеці стародавній Католицький Собор де похований легендарний військовокомандувач Іоан Корвін, також православний Собор Коронацій, Музей Об'єднання, гарні ворота, потужні бастіони та дуже цікаві бронзові фігурки, що зображають мешканців фортеці під час Габсбурзької Імперії.

Нічліг у місті Алба Юлія.

3 день

Сніданок. Відвідування **соляної шахти Турда** – місце дивовижної краси, із самого серця Трансільванії. Соляна шахта Турда була включена видавництвом Business Insider у списку 25 чудових але невідомих для туристів туристичних пам'яток світу.

Переїзд до Марамурешу

Марамуреш – стародавній край, розташований на півночі Румунії, оточений пагорбами та горами. Візитною карткою цього прекрасного краю є відмінна майстерність ремісників та багате культурне життя місцевого населення.

Сьогодні ми познайомимося із знаменитими дерев'яними церквами Марамуреша. У Марамуреші існує безперервна традиція дерев'яної архітектури. Дивовижне марамурешанське різьблення по дереву вже давно набуло заслуженої слави і вражає гостей цього регіону. Майже кожен двір, кожен житловий будинок місцевих селян це як частина мальовничого та старовинного музею села. паркан, будинок, прибудови, трійці на перехрестях доріг. Піком мистецтва марамурешанських майстрів є одні з найцікавіших культових споруд у світі – дерев'яні церкви. 8 дерев'яних церков області Марамуреш включені ЮНЕСКО до пам'ятників Всесвітньої спадщини. Усі були побудовані XVII і XVIII століттях, але дещо відрізняються архітектурним стилем.

Ми побачимо 2 дерев'яні церкви (пам'ятники Юнеско), Десешті та Єуд, а також відвідаємо унікальне «Веселе Кладовище» в селі Сепинця. Звичайно, розташування прикметника «веселе» поряд з іменником «цвинтар» виглядає і звучить досить дивно. Хрестами на яких вирізані оригінальні малюнки і поетичні тексти, що ілюструють померлих і епізоди їх життя. посмішкою на обличчі, вірячи у краще життя після смерті. Щоліта на цвинтарі в Сепинці проводяться фольклорні фестивалі, а родичі померлих танцюють та співають.

Нічліг в готелі у сусідньому місті Бая-Маре.

4 день

Переїзд до Буковини через мальовничі Карпати, шляхом відвідання чернечого комплексу Бирсана – уособлення дерев'яного зодчества Марамуреша. Монастирі Буковини.

На півночі Румунії розташована Буковина, край квітів і лісів, давніх традицій та звичаїв, але в першу чергу це чудовий світ розписних церков. Кожен сантиметр їх стін, і внутрішніх і зовнішніх, був покритий яскравими та дивовижними фресками. Коли дивишся на ці прекрасні фрески, з'являється почуття здивування і в той же час радості, радість від того, що ці чудо творіння людської руки збереглися, що вони змогли вистояти негоді, землетрусами, пожеж, війн протягом сотень років. Адже це оригінальні фарби, з'являються ще наприкінці 15 століття-початок 16 століття! Цікаво, що повністю дізнатися склад, композицію фарб досі вченим не вдалося.

Вісім монастирів Буковини завдяки своєму винятковому культурному, історичному та іконографічному значенню було включено до списку Всесвітньої спадщини Юнеско.

Ми відвідаємо монастирі Воронець та Молдовиця. (Юнеско)

Трансільванія! Тут у нас 3 пам'ятники Юнеско: Бієртан, Сігішоара та Віскрі.

Екскурсія до укріпленої церкви **Бієртан**. Коли відвідуєш такі пам'ятники історій як Бієртан створюється відчуття що ти повертаєшся в минуле..Всі даші історією!

Екскурсія в фортецю Сігішоара – одна з небагатьох фортець Європи, яка вражає своєю середньовічною мальовничістю, це місто називають «Перлиною Трансільваній». Фортеця визнана об'єктом Світової спадщини ЮНЕСКО. По вулицях фортеці Сігішоари бігав у дитинстві вампіреня Влад, тут він народився в 1431 році. І за бажанням у Вас буде обід у ресторані «Casa Vlad Dracul», будинок в якому народився Влад Цепеш. року), піднінемося Шкільними Сходами 17 століття (175 сходинок) і відвідаємо головний релігійний пам'ятник фортеці Сігішоара – Церква на Пагорбі.

Відвідування церкви-фортеці Віскрі. Її називають «маленьким секретом Трансільваній». Віскрі одне із старовинних трансільванських сіл де оригінальна саксонська архітектура, вулиці та будинки яким по кілька сотень років, красива

, незаймана природа, стародавні ремесла та традицій. і милі фортеці з казок, тут ми відчуємо справжній дух середньовічної Трансільванії.

До речі, село Віскрі є одним з улюблених місць у Трансільванії спадкоємця британського престолу, принца Чарльза. Купив собі будиночок у цьому селі та приїжджає іноді відпочивати у Трансільванії. Якщо застанемо його вдома, обов'язково заїдемо в гості.

Нічліг у Брашов.

5 день

Екскурсія містом Брашов. Брашов був другим за важливістю містом у саксонській **Трансільванії**, після Сібі. Гарне середньовічне місто, середньовічні вежі та бастіони виглядають чудово на тлі могутніх гір та лісів. Головні визначні пам'ятки Брашова: Ратушна Площа, Чорна Церква, Замок, Біла та Чорна Башта, Бастіон Ткачів, Церква Святого Миколая та Музей Першої Румунської Школи.

Які найпопулярніші слова в пошукових системах Румунії? Ви вгадали: "Румунія замок Дракули ".:)

Справді, замок Дракули це сильний туристичний бренд, браво письменнику Брему Стокеру та велику йому подяку!!!

Замок Бран – невеликий, затишний замок 14 століття, розташований у мальовничому місці, у Південних Карпатах Румунії. У середні віки біля замку була митниця та кордон між двома історичними провінціями Румунії – Трансільванія та Валахія. І зараз у цього замку дуже важлива роль, але вже в туризмі, тепер його «штурмують» армії туристів, з різних країн світу, у пошуках легенд і міф, про знаменитого князя Дракула .

Якщо нам вдасться вийти із замку Дракули :) їдемо на екскурсію в один із найпрекрасніших палаців Європи – палац Пелеш.

Пелеш одна з головних визначних пам'яток Румунії, казковий палац, диво мистецтва! Безумовно, можна знайти багато красивих слів для опису палацу, але однозначно, його потрібно побачити!

Переїзд через Бухарест до Чернівців. Повернення близько 23:00 (залежить від проходження кордонів)

Вартість туру: 9340 грн./особа

Включено у вартість:

- проїзд автобусом Чернівці – Бухарест – Чернівці
- всі трансфери за маршрутом
- екскурсії за програмою
- 4 нічлігів у готелях
- харчування – сніданки
- медична страховка
- супровід представника компанії
- гід-обслуговування.

У вартість не входить:

- Вхідні квитки в екскурсійні центри, музеї (дорослі близько 40-45 євро, школярі близько 15 євро, пенсіонери 65+ близько 25-30 євро)
- обіди та вечері.